

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
Кафедра музейно-туристичної діяльності

Кваліфікаційна робота

на здобуття другого (магістерського) ступеня вищої освіти
Освітньо-професійна програма: Менеджмент соціокультурних
проектів

Формування культури педагогічного спілкування в умовах дистанційного
навчання

Виконав студент магістратури
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»: Білокінь Б. С.
Керівник: доцент, кандидат соціологічних наук Афенченко Г. В.

Рецензент:

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
рішенням кафедри

Протокол № ____ від «____» _____ 202__ р.

Завідувач кафедри музейно-туристичної діяльності

_____ Анатолій ЩЕРБАНЬ

Харків 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО ТА ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ.....	8
1.1. Психолого-педагогічні аспекти формування культури педагогічного спілкування.....	
1.2. Інноваційні підходи до формування культури спілкування в освітньому процесі.....	
1.3. Специфіка формування культури педагогічного спілкування в дистанційному навчанні.....	
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	28
2.1. Становлення культури інтернет-спілкування.....	8
2.2. Етичні норми інтернет-комунікації.....	
2.3. Авторське право в інтернеті: захист і дотримання.....	
2.4. Особливості культури інтернет спілкування в умовах надзвичайних ситуацій.....	
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. ПІДГОТОВКА ПРОЄКТУ: СЕРІЯ ВЕБІНАРІВ З ТЕМИ "КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ".....	40
3.1. Мета та концепція проєкту вебінарів.....	40
3.2. Структура та етапи підготовки вебінарів.....	45
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	6

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дистанційне навчання стало невід'ємною частиною освітнього процесу. Впровадження новітніх технологій, зміна форм комунікації між учнями та викладачами висувають нові вимоги до культури педагогічного спілкування. Педагогічне спілкування в дистанційному форматі має суттєві відмінності від традиційного очного навчання, оскільки впливає на якість взаємодії, мотивацію здобувачів освіти та емоційну атмосферу під час навчання.

Розвиток культури педагогічного спілкування в дистанційних умовах стає необхідною умовою для забезпечення ефективного навчального процесу. Вона допомагає формувати довірливі стосунки, підтримувати активну участь здобувачів освіти та сприяти розвитку їхньої відповідальності за власне навчання. У той же час недостатня дослідженість цього питання та відсутність чітких моделей педагогічної комунікації в онлайн-середовищі підсилюють необхідність його вивчення.

Тема набуває особливої актуальності через вплив надзвичайних ситуацій, таких як пандемія COVID-19, стихійні катастрофи, воєнні дії, які змушують освітні заклади перейти на дистанційне навчання. Це підкреслює важливість розвитку ефективної культури спілкування, що сприяє адаптації учасників освітнього процесу до нових умов.

Мета роботи - визначити підходи та шляхи формування культури педагогічного спілкування в умовах дистанційної освіти.

Щоб досягти поставленої мети, необхідно вирішити такі **завдання**:

- розглянути теоретичні аспекти культури педагогічного та інтернет-спілкування;
- дослідити специфіку формування культури педагогічного спілкування в умовах дистанційної освіти;

- проаналізувати особливості етичної комунікації та аспекти авторського права в інтернеті, включаючи його захист і дотримання;
- виявити особливості культури інтернет-спілкування в умовах надзвичайних ситуацій;
- розробити проєкт освітніх вебінарів на тему формування культури педагогічного спілкування.

Об'єкт роботи – культура педагогічного спілкування.

Предметом дослідження є формування культури педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання.

Під час написання дипломної роботи було використано такі **методи**: порівняльний метод для дослідження відмінностей у культурі соціальної комунікації між традиційними та дистанційними формами навчання в умовах надзвичайних ситуацій; описовий метод для виявлення особливостей соціальної взаємодії та комунікаційних моделей, що виникають у дистанційному навчанні в умовах кризових ситуацій; аналітичний метод для аналізу впливу культури соціальної комунікації на ефективність дистанційного навчання та формування взаємодії між викладачами і студентами; метод узагальнення для визначення основних тенденцій у розвитку соціальної комунікації під час дистанційного навчання в екстремальних умовах та розробки рекомендацій щодо підвищення її ефективності.

Теоретичну основу роботи становлять праці дослідників, які вивчали аспекти культури педагогічного спілкування та дистанційної освіти: Н. Третяк, О. Мартіної, М. Гордійчук [1], М. Лісовий, В. Балтремус [2]. О. Яницька[3] та М. Барчій[4] дослідили психолого-педагогічні аспекти формування комунікативних навичок, їхні особливості та роль в педагогічному спілкуванні. Окремо варто відзначити роботи, в яких було проаналізовано проблеми дистанційного навчання такими дослідниками як М. Руденко[9] та О. Гнатюк[10].

Робота пройшла апробацію у вигляді тез, які були опубліковані в результаті проведення міжнародної наукової конференції “Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку”, проведену 21-22 листопада 2024 року.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи — 62 сторінки. У дослідженні використано 58 джерел, 1 додаток. Кожен розділ чітко структурований і відповідає науковій логіці дослідження, забезпечує комплексний аналіз і послідовне вирішення поставлених завдань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО ТА ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ

1.1. Психолого-педагогічні аспекти формування культури педагогічного спілкування

Формування культури педагогічного спілкування є важливою складовою професійного становлення викладача. Педагогічне спілкування передбачає ефективну взаємодію між викладачем та здобувачами освіти, сприяє розвитку навчального процесу та створює сприятливі умови для особистісного зростання кожного учасника освітнього процесу. Вивчення психолого-педагогічних аспектів формування культури педагогічного спілкування дає можливість глибше зрозуміти механізми взаємодії в освітньому середовищі, визначити оптимальні підходи до побудови гармонійних відносин між учасниками навчального процесу та забезпечити їхню взаємну підтримку і повагу.

Для формування ефективної культури педагогічного спілкування важливо розуміти різні психологічні аспекти цього питання. Суб'єкти дистанційного навчання, серед яких є школярі, студенти, батьки, педагоги та розробники навчальних і методичних матеріалів, часто зустрічаються з труднощами саме психологічного порядку. Це підкреслює потребу в формуванні якісної комунікації зі сторони педагога та наголошує на необхідності організації психолого-педагогічного супроводу протягом процесу навчання [1]. Досліджуючи особливості спілкування студентської молоді в інтернеті, І. Андрійчук зазначає, що “студентам на молодших курсах часто здається, що викладачі байдужі до них, недостатньо їм довіряють і не поважають їх” [22]. Особливої уваги авторка приділяє студентам з невеликих населених пунктів, оскільки в них вже сформовано певне коло спілкування та вони складніше проживають цей момент. Отже,

студентська молодь, особливо ті, хто тільки вступив до ЗВО, є емоційно вразливою категорією. Ігнорування проблем, що можуть виникати у студентів-початківців може призвести до набуття ними неприємного досвіду, який спрямує процес навчання не за тим вектором.

Психологічною основою для розвитку комунікативної компетентності викладача є високий рівень його комунікативних здібностей. Це складне особистісно-професійне утворення, яке сприяє ефективній організації професійного спілкування з учасниками освітнього процесу, забезпечує адекватне самосприйняття під час процесу взаємодії, а також включає в себе розуміння психологічних особливостей співрозмовників. Окрім того, важливим є вміння швидко та легко опановувати нові, більш ефективні форми комунікативної поведінки. Ці здібності впливають на стиль професійної взаємодії викладача, додаючи індивідуальних рис його спілкуванню, і закладають підґрунтя його готовності до педагогічної взаємодії [4].

Зазвичай викладачами закладів вищої освіти стають ті, хто щойно здобув вищу освіту та вступив до аспірантури (хоча це не обов'язкова умова). Багато з них, на відміну від педагогів середніх шкіл, спочатку не планували займатися викладацькою діяльністю, і рішення продовжити навчання в аспірантурі приймають вже після завершення навчання у закладі вищої освіти. Аспіранти, майбутні викладачі, не тільки проводять наукові дослідження, але й зазвичай виконують обов'язки асистентів. Як показує практика, не всі одразу готові до таких обов'язків. Робота асистента стає першим етапом у становленні молодого науковця та викладача. Початківці, як правило, працюють під керівництвом більш досвідчених професорів, доцентів кафедри, які виступають їхніми науковими керівниками. Протягом цього часу асистенти готуються та захищають дисертації для здобуття наукового ступеня кандидата наук, паралельно розвиваючи та формуючи власні педагогічні навички. Це включає проведення лабораторних,

практичних занять, семінарів, а іноді і лекцій. Під час підготовки до занять молоді викладачі опановують сучасні методики та технології навчання, закладаючи основу своєї наукової та навчально-методичної підготовки до професійної педагогічної діяльності [2].

Авторитет викладача підвищує інтерес студентів до його предмета. Тому сучасний викладач має постійно працювати над формуванням, зміцненням та підтримкою свого авторитету. Досягти цього можна за допомогою науково обґрунтованих методів і прийомів, якими кожен викладач має опанувати. Студенти, в свою чергу, мимоволі наслідують викладача з високим авторитетом, що сприяє продуктивному впровадженню його методик у власну педагогічну діяльність та позитивно сприяє їхньому подальшому творчому та особистісному розвитку [3].

Розглядаючи психолого-педагогічні аспекти формування культури педагогічного спілкування, варто врахувати питання іміджу викладача. Для формування ефективного іміджу майбутнього педагога важливо спрямувати його діяльність на усвідомлення своїх сильних особистісних якостей і професійних установок, що сприяє успішній роботі зі студентами. Розуміння значущості іміджу викладача в навчально-виховному процесі стимулює відповідальне ставлення до формування власної індивідуальності. Освоєння основних принципів педагогічної етики, розвиток професійної культури та вміння організовувати свою роботу є важливими аспектами формування його іміджу [5]. Формування іміджу викладача охоплює як психологічні, так і педагогічні аспекти, які впливають на створення позитивного образу як навчальних закладів, так і їхніх викладачів. Індивідуальний імідж майбутнього педагога включає персоналізовані риси, які впливають на його професійного зростання.

Під час дослідження процесу педагогічного спілкування важливо зосередити увагу і на питанні соціалізації. Як зазначає І. М. Шимко, в ході практики як невід'ємної складової навчального процесу студенти не лише

набувають професійних навичок, але й активно соціалізуються, формуючи своє власне уявлення про професію та її соціальний контекст. Їхня взаємодія з іншими учасниками освітнього процесу безпосередньо впливає на розвиток культури педагогічного спілкування. Студенти не тільки адаптуються до навчального середовища, а й активно його формують, беручи участь у діалозі, обміні думками та співпраці. У рамках навчальної практики соціальне середовище розглядається у вигляді освітньої установи. Студенти, які проходять практику, відзначають необхідність рефлексії та усвідомлення своїх дій під час спілкування, оскільки без цього важко досягти повного оволодіння практичними вміннями. Основна мета практичної підготовки полягає у розвитку самостійного та критичного мислення, що є ключовим для ефективної педагогічної взаємодії. Це важливий аспект підготовки кваліфікованих фахівців з активною життєвою позицією, який підкреслює їхню роль у формуванні культури педагогічного спілкування [6].

Процес формування здобувача освіти як фахівця та особистості включає в себе комунікацію з іншими здобувачами освіти. Згідно з результатами дослідження К. Ващенко та Л. Московець, міжособистісне спілкування студентів у колективі є природною потребою, сприяє їхній самореалізації, розвитку та соціалізації. Дослідниці звертають увагу на те, що емпатія покращує взаємодію під час спілкування, тоді як емоційні бар'єри ускладнюють цей процес. Для підвищення ефективності міжособистісного спілкування в студентській групі важливо розвивати здатність проявляти співпереживання, співчуття, вирішувати конфлікти та долати емоційні бар'єри між одногрупниками [7]. Таким чином, розвиток міжособистісних навичок студентів є важливим елементом їхньої професійної та особистісної підготовки.

В сучасній професійній освіті не можна обійти стороною питання мотивації студентів. ключовим фактором підвищення якості їхньої

підготовки. Це питання активно досліджується як в Україні, так і за кордоном. Як стверджує Шевченко О. М. [8], висока мотивація сприяє успішному навчанню, тоді як низька мотивація часто веде до байдужого ставлення до навчального процесу і, як наслідок, до низької успішності. Науковиця зазначає, що мотивація навчальної діяльності студентів є важливою з професійної точки зору, оскільки вона є показником та критерієм успішного професійного становлення майбутніх спеціалістів. Першокурсники стикаються з новими умовами: вони стають частиною нової соціальної групи, зазнають зниження рівня зовнішнього контролю за навчальною діяльністю та змінюють структуру навчальної діяльності, поєднуючи навчальні мотиви з професійними цілями. Мотивація є основою для розвитку пізнавальної активності, мислення, а також здобуття знань і практичних навичок, необхідних для успішної професійної діяльності.

Говорячи про тлумачення “культури педагогічного спілкування”, звернемося до відносно нових досліджень та наробіток в цій темі. Кравець В. І дає наступне тлумачення культурі педагогічного спілкування: “професійне спілкування педагога з учнями з метою оптимізації навчально-виховного процесу, яке передбачає врахування емоційного стану, інтелекту, віку вихованців та психологічного мікроклімату в колективі” [50]. Як ми бачимо, визначення передбачає від педагога володіння певними навичками та звертає увагу на необхідність оптимізації навчального процесу. Це підкреслює важливість того, що педагог має володіти комунікативними навичками для забезпечення комфортних умов проведення навчального процесу; певні психолого-педагогічні аспекти були оглянуті раніше в цьому розділі.

Педагогічний аспект комунікативної культури студентів у міжнародному спілкуванні полягає в умінні слухати, задавати питання, аналізувати відповіді, розуміти студента і вміти чітко викладати

навчальний матеріал так, щоб студенти були уважними, спостережливими, вміти встановлювати контакт, бачити і розуміти реакцію аудиторії, щоб передати своє ставлення до того, що відбувається, зацікавити, захопити поясненням так, щоб студенти зрозуміли навчальний матеріал [51].

Дослідження та аналіз наукових праць дозволяє зробити висновок, що процес формування комунікативної культури студентів у спілкуванні безпосередньо пов'язаний з формуванням цінностей і ціннісних орієнтацій особистості, що відображають співіснування суб'єктів у полікультурному просторі суспільства, необхідність адекватної орієнтації в системі позакультурних цінностей, розвиток комунікативних здібностей, творчої активності і толерантності [52].

Дослідники сходяться на думці, що педагогічне спілкування має такі риси: здатність педагога до ефективного слухання, вміння аналізувати відповіді, встановлювати контакт, чітко й захопливо викладати матеріал, що сприяє зацікавленню студентів. Воно також передбачає формування у здобувачів ціннісних орієнтацій, розвиток їхніх комунікативних здібностей, творчої активності та толерантності, що є важливими для ефективної взаємодії в полікультурному суспільстві. Культура педагогічної комунікації полягає в здатності педагога до ефективного оволодіння вищезазначеними навичками та використання їх задля створення сприятливого навчального середовища, яке сприяє всебічному розвитку особистості студентів та формуванню толерантного, взаємоповажного та культурного суспільства. Така комунікація допомагає забезпечити гармонійні взаємини між учасниками освітнього процесу, що є надзвичайно важливим для становлення сучасного полікультурного суспільства.

1.2. Інноваційні підходи до формування культури спілкування в освітньому процесі

Сучасні особливості сприйняття освітнього процесу очима здобувачів спонукають викладачів до пошуку нових методів подачі навчального матеріалу, виокремлення його основних аспектів та впровадження сучасних технологій навчання. Сьогодні надзвичайно важливо впроваджувати інноваційні технології, які спрямовані не тільки на збагачення знань студентів, але й на розвиток їхньої здатності творчо та самостійно вирішувати практичні завдання. Це, в свою чергу, сприяє зміцненню інтелектуального потенціалу, потреби в знаннях і підкреслює важливість формування комунікативних навичок.

Інноваційні підходи до навчання мають суттєвий вплив на культуру спілкування в освітньому процесі. Вони включають в себе особливості взаємодії між студентами та викладачами, які зумовлені розвитком різного роду технологій. Якісне застосування таких технологій допомагає створити сприятливе середовище для комунікації, де студенти можуть вільно обмінюватися ідеями, творчо та професійно розвиватися, щоб стати кваліфікованими фахівцями та різносторонньо розвиненими особистостями.

1.3. Специфіка формування культури педагогічного спілкування в дистанційному навчання

Дистанційне навчання в Україні набуває дедалі більшої популярності і стабільності через вимушені обставини, як і в багатьох інших країнах світу. Однією з головних причин цього явища стало поширення пандемії, яка значно вплинула на всі сфери життя, зокрема й на освітній процес. Викладачі та студенти, які звикли до традиційної очної форми навчання, опинилися перед необхідністю швидко опановувати нові цифрові інструменти та технології, щоб забезпечити ефективну взаємодію та продовжити навчання в онлайн-форматі.

Після пандемії українська освітня система зіштовхнулася з новими викликами, що пов'язані з війною та необхідністю забезпечення безпеки населення. Незважаючи на небезпеку та складні умови, процес навчання в Україні не припинився. Студенти й викладачі продовжують навчатися навіть у бомбосховищах, підвалах, коридорах та за кордоном, знаходячи можливості для отримання знань. Освіта залишається важливим пріоритетом, адже вона дає людям надію на краще майбутнє та можливість відновлення країни після війни.

Відповідно до опитування, проведеного Л. М. Нуралієвою, Л. М. Сиволоцькою та О. О. Наливайком [41], 83% студентів зазначають, що під час живого навчання дискусія та робота в групах проходять продуктивніше, перевагу дистанційному навчанню надали 16.9% студентів, загальна кількість опитаних респондентів - 59 осіб. Це свідчить про певну неготовність студентів до комунікації в дистанційному форматі, що може впливати на їхню залученість і продуктивність під час навчання. Низький рівень задоволення дистанційною взаємодією підкреслює важливість приділення особливої уваги розвитку навичок онлайн-комунікації, які є критично важливими в умовах сучасного освітнього процесу. У цьому контексті роль викладача виходить на перший план: саме він має активно сприяти адаптації студентів до цифрового середовища, використовуючи інтерактивні методи, формуючи правила онлайн-етикету та підтримуючи конструктивну атмосферу в групі.

Науковці, що вивчають явище педагогічної комунікації за умов дистанційного навчання, виокремлюють ряд нових особливостей та проблем, на які треба звертати увагу. Дослідники М. В. Руденко та І. Є. Ващук у своїй роботі[9] зазначають, що суттєвим недоліком дистанційного навчання є недостатність живої взаємодії, що не лише безпосередньо впливає на процес навчання, але й призводить до погіршення психічного здоров'я та зниження мотивації. Багатьом студентам і викладачам важко

пристосуватися до нових умов. Науковці акцентують на тому, що раніше вищі навчальні заклади були місцем, де створювались нові зв'язки та підтримувались існуючі, об'єднуючи громаду. Нині ж університети, залишаючись лише в соціальному просторі студентів і викладачів, перестали бути стабільними географічними точками зустрічей для людей з різних міст і країн.

Ця ситуація значно впливає на університетську корпоративну культуру, яка є важливою для соціалізації, особливо першокурсників. Відчуття спільності й єдності, що раніше зміцнювалося передачею традицій, звичаїв та знань між поколіннями, тепер втрачає свою силу.

О. В. Гнатюк провела ґрунтовне дослідження викликів, з якими стикається сучасна система освіти в контексті дистанційного навчання. Авторка систематизувала та виокремила наступні проблеми [10]:

— Комунікація. У традиційному освітньому процесі взаємодія між учасниками освітнього процесу відбувається постійно, проте у дистанційній освіті рівень соціальної комунікації помітно знижується. Елементи невербального спілкування практично зникають. Це, в свою чергу, ускладнює організацію ефективного зворотного зв'язку як з боку викладачів, так і студентів.

— Ідентифікація студентів. Зростає ризик фальсифікації результатів розумової праці, оскільки завдання можуть бути виконані іншим особам замість студентів. Цю проблему зазвичай вирішують через збільшення мотивації, проте в традиційній системі освіти, де оцінка є головним стимулом, особливо в умовах дистанційного навчання, виникають труднощі з контролем самостійного виконання завдань.

— Індивідуалізація навчання. Однією з переваг дистанційного навчання є можливість кожного здобувача вищої освіти самостійно обирати темп навчання та час виконання завдань. Однак на практиці, через велику

кількість студентів та навчальних предметів у вищих навчальних закладах повноцінна індивідуалізація навчального процесу часто важко реалізується.

— Часовий регламент. Під час очного навчання є чіткий розклад занять, який регламентує час лекцій і семінарів. У дистанційній освіті часові обмеження потребують перегляду, оскільки студенти та викладачі можуть не мати можливості синхронно та своєчасно виконувати свої зобов'язання, внаслідок чого часто витрачається більше часу на виконання завдань та засвоєння матеріалу, що може призводити до надмірного навантаження.

— Здатність до самоосвіти. Дистанційне навчання вимагає від студентів досить високого рівня самостійності задля опанування навчального матеріалу. Однак не всі здобувачі підготовлені до цього підходу, особливо на початкових етапах навчання у вищих навчальних закладах. Це ставить перед викладачами особливе завдання – навчити студентів самостійної роботи та проконтролювати цей процес.

— Мотивація студентів. Дистанційне навчання потребує більшого рівня усвідомленості, самовмотивованості, оскільки постійний контроль з боку викладачів неможливий. Проблема низького рівня мотивації, яка й так вже існує в освітньому середовищі, набуває ще більшої актуальності в умовах дистанційного навчання.

— Володіння цифровими технологіями. Зазвичай здобувачі вищої освіти динамічно адаптуються до нових технологій. Для викладачів ця проблема полягає не лише в освоєнні нових інструментів, а й у адаптації своєї методики викладання до умов дистанційного навчання, зберігаючи при цьому якість освітнього процесу.

— Відсутність єдиної платформи. Відсутність уніфікованої електронної платформи для навчання створює додаткові труднощі для учасників освітнього процесу. Викладачі використовують різні онлайн-інструменти, що, в свою чергу, передбачає необхідність від суб'єктів

створювати облікові записи на різних платформах та опановувати їх, долати різного роду технічні проблеми. Це відволікає увагу від змісту навчання.

Дослідниця В. М. Прибилова у своїй роботі [13] розглядає як позитивні так і негативні аспекти дистанційного навчання. Авторка у своєму дослідженні пише, що система дистанційного навчання здебільшого орієнтована на свідомих та відповідальних людей, які можуть обійтися без постійного контролю зі сторони викладача. З цього випливає, що мотивація та рівень самодисципліни студента відіграють ключову роль задля ефективного дистанційного навчання. Науковиця, підсумовуючи, зазначає, що цей формат є досить перспективним, має достатньо сильних сторін, але, в той же час, вимагає від викладачів кращого, ніж є, рівня освоєння новітніх інструментів цифрової взаємодії, а від студентів – вмотивованості та самодисципліни.

Якщо дистанційна освіта зіштовхується з численними викликами, такими як відсутність живого спілкування та недостатня мотивація учнів та багатьма іншими, то освіта в умовах воєнного стану вимагає врахування ще більш складних і різноманітних факторів. В умовах війни освіта стає важливим інструментом не лише для здобуття знань, але й для забезпечення безпеки, психологічної підтримки та соціальної стабільності. Такий контекст додає нові виклики для освітньої системи, які потребують глибокого аналізу та адаптації освітнього процесу до умов воєнного стану. Такі виклики розглянула та систематизувала у своїй праці [11] Г. М. Хмель-Дунай:

— Збереження безпеки та життя учасників освітнього процесу. Воєнні дії створюють загрозу для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти, викладачів та працівників навчальних закладів. Особливо гостро це питання постає для суб'єктів навчання, що розташовані в прикордонних і небезпечних зонах.

— Неперервність освітнього процесу. Зміни в розкладах, переселення або евакуація студентів і викладачів із зон активних бойових дій можуть негативно вплинути на стабільність і якість навчання.

— Збереження академічної свободи та незалежності. Під час війни можуть виникнути політичні чинники, які тиснуть на вищі навчальні заклади, обмежуючи свободу обміну ідеями та думками, що є основою академічної свободи.

— Безпека учасників освітнього процесу у навчальних закладах. В умовах війни потрібно організувати заходи з підвищення безпеки на території університетів, включаючи розробку планів евакуації, створення безпечних зон та надання допомоги тим, хто перебуває у зоні конфлікту.

— Адаптація навчання до умов війни. Необхідно розробляти альтернативні форми навчання, такі як дистанційні курси та відеолекції, які дозволяють студентам продовжувати навчання незалежно від місця перебування.

— Відновлення інфраструктури. У повоєнний період важливим завданням буде ремонт будівель, закупівля нового обладнання та забезпечення необхідними навчальними матеріалами після пошкоджень, спричинених бойовими діями.

— Психологічна підтримка. Важливо надавати психологічну допомогу студентам і викладачам, які постраждали від воєнних травм, для їхньої адаптації та повернення до нормального навчального процесу.

— Впровадження нових навчальних програм. Враховуючи досвід війни, необхідно розробляти нові навчальні програми, зокрема з підготовки фахівців у сфері безпеки та оборони, а також адаптувати освітній процес до нових глобальних викликів.

— Інклюзивна освіта для осіб із особливими потребами. Важливо приділяти увагу студентам, які зазнали фізичних чи психоемоційних травм

внаслідок воєнних дій, організовуючи для них додаткові курси для стабілізації та відновлення після пережитих стресів і втрат.

Воєнний стан вносить відчутні корективи в освітній процес, змінюючи як його зміст, так і методи викладання. Дистанційне навчання, з одного боку, стає єдиним можливим способом підтримки освітнього процесу в конкретних умовах; з іншого боку, воєнний стан накладає свої обмеження та призводить до появи нових бар'єрів в процесі дистанційного навчання. В умовах війни безпека студентів і викладачів стає пріоритетом. Часті обстріли, загрози потенційних обстрілів, необхідність евакуації та переміщення в більш безпечні місця, проблеми з електропостачанням призводять до вимушених переривання у навчанні. Дистанційне навчання стає єдиною можливою формою, що дозволяє продовжити здобувати освіту, але умови проведення занять можуть бути нестабільними та небезпечними. Війна спричиняє сильний стрес як для викладачів, так і для студентів. Це ускладнює можливість сконцентованого навчання. Зниження мотивації та пізнавальної активності стає більш явним, що вимагає від викладачів впровадження додаткових методів підтримки та заохочення студентів. Зруйновані чи пошкоджені навчальні заклади призводять до підвищення актуальності дистанційного навчання, а відсутність стабільного інтернет-зв'язку, в свою чергу, стає значною перепорою. В таких умовах важливо забезпечити доступність самостійного та асинхронного навчання, використовувати різні платформи для підтримки комунікації. Умови війни вимагають інтеграції психологічної підтримки у навчальний процес. Ці виклики в умовах воєнного стану безпосередньо впливають на особливості дистанційного навчання, визначаючи його специфіку та вимоги до адаптації освітнього процесу до нових умов. Життєво важливо враховувати ці фактори для забезпечення ефективності та безперервності освіти в таких складних умовах.

Формат дистанційного навчання набув популярності та масштабувався внаслідок пандемії, екологічних катастроф, воєнних дій. Люди були змушені опановувати інструменти цифровізації в пришвидшеному темпі. З іншого боку, люди змогли спробувати та оцінити такий формат навчання, знайшли та виділили в ньому свої переваги.

В. І. Филипська та І. Л. Кравець зосереджують увагу на позитивних аспектах дистанційного навчання [12]. Дослідниці зазначають, що це водночас доступний і комфортний спосіб для інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу. Дистанційне навчання сприяє ефективному обміну знаннями, позитивно впливає на процес набуття навичок та допомагає в освоєнні методів пізнавальної діяльності. Науковиці акцентують на наступних перевагах цього формату: він забезпечує швидкий доступ до глобальних інформаційних ресурсів, дозволяє водночас навчатися синхронно та забезпечує можливість “наздоганяти”, навчаючись з мінімальним відривом від основних занять. Це можливо завдяки таким складовим дистанційного навчання як гнучкість, мобільність, можливість використанні індивідуального підходу. Окремо варто зазначити, що дистанційне навчання є максимально адаптованим до потреб та умов учасників, тому що дозволяє навчатися незалежно від місця проживання здобувачів освіти, їхнього стану здоров’я чи соціального становища.

Висновки до розділу 1

Дистанційне навчання в Україні стало не лише новим форматом освіти, а й життєво важливою умовою для забезпечення навчального процесу в умовах воєнного стану та пандемії. Цей формат набув особливої ваги, оскільки дозволяє продовжувати освіту навіть у найскладніших обставинах, таких як обстріли, відключення електропостачання тощо. В умовах війни українська освітня система демонструє вражаючу стійкість.

Вона адаптується до нових реалій і постійно шукає способи підтримки навчального процесу, навіть якщо здобувачі освіти знаходяться в бомбосховищах або за кордоном.

У цій ситуації особливо важливою є культура педагогічного спілкування, оскільки вона забезпечує психологічний комфорт та екологічне середовище учасників освітнього процесу. Культурне та емоційно виважене спілкування між учасниками навчального процесу стає критично важливим для збереження мотивації та пізнавальної активності, адже війна суттєво знижує психологічний комфорт. Педагоги повинні звертати увагу на це, коли готуються та проводять заняття. Формати занять та методи навчання мають враховувати емоційний стан здобувачів освіти, сприяти створенню сприятливої атмосфери для навчання.

Попри численні виклики, варто наголосити й на тому, що дистанційне навчання має свої позитивні сторони. Зокрема, можливість доступу до глобальних інформаційних ресурсів, гнучкість у виборі темпу навчання та адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб здобувачів. Проте важливо враховувати, що для успішного дистанційного навчання необхідна якісна педагогічна комунікація. Недостатня жива взаємодія може ускладнити процес навчання, тому підтримка активного діалогу між студентами та викладачами є ключем до ефективності освітнього процесу.

Крім того, варто приділити увагу питанню ідентифікації студентів та ризику фальсифікації результатів розумової діяльності. Високий рівень самостійності, який вимагається від студентів, ставить педагогів перед новими викликами — навчити їх ефективно управляти своїм часом і ресурсами, а також підтримувати мотивацію та залученість до навчального процесу.

Культура педагогічного спілкування відіграє беззаперечно важливу роль в адаптації освітнього процесу до нових умов. Вона сприяє не лише збереженню навчання, але й формуванню нових можливостей для розвитку

знань і навичок, необхідних у сучасному світі. Українська освітня система, незважаючи на всі труднощі, продовжує шукати шляхи до зростання і розвитку, впроваджуючи новітні технології та методи навчання в умовах війни, при цьому не забуваючи про важливість спілкування в педагогічному процесі.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

2.1. Становлення культури інтернет-спілкування

Культура інтернет-спілкування посідає важливе місце в повсякденному житті людей. З розвитком технологій та поширенням інтернету комунікація вийшла за межі традиційних форматів, суттєво змінилися способи взаємодії між людьми. Якщо раніше інтернет був просто засобом обміну інформацією на відстані, то тепер він стає чимось більшим, а точніше – простором комунікації. Навколо нього формуються нові соціальні норми та етика, а спілкування набуває нового стилістичного забарвлення.

Дослідники Х. Яхья та Д. В. Рязанцева називають спілкування в інтернеті “новою сферою інформаційної мовнокультурної взаємодії” [14], та зазначають, що його становлення призводить до виникнення “нових видів мовної комунікації”. Таким чином, науковці підкреслюють те, що інтернет-спілкування дійсно можна і варто розглядати як дещо нове у сфері комунікації.

Говорячи про становлення культури інтернет-спілкування, неможливо оминати поняття “соціальна мережа”. А. В. Черненко, підсумовуючи різні визначення, наводить наступне тлумачення цього поняття в сучасному науковому дискурсі: “онлайнові мережі, які створюються у віртуальному просторі й забезпечують дистанційне спілкування та встановлення взаємозв’язків між учасниками так званої мережевої структури” [16]. Також дослідниця розглядає еволюцію соціальних мереж через хронологічну призму сприйняття. Першою соціальною мережею був сайт “Classmates.com”, заснований в 1995 році. Також важливо відзначити наступні:

- 1997 рік – SixDegrees (перша з профілями та групами)
- 2003 рік – LinkedIn (мережа для ділового спілкування)
- 2004 рік – Facebook (платформа для глобального спілкування)
- 2005 рік – YouTube (відеохостинг для обміну відео)
- 2006 рік – Twitter (мережа мікроблогів)
- 2011 рік – Google+ (соцмережа з просунутими ідентифікаційними функціями)

Ю. В. Бойко та Л. А. Ковальська зазначають [17], що наразі соціальні мережі “набувають все більшої різноманітності та популярності як засіб комунікації громадськості”. Вони дозволяють людям встановлювати зв'язок

незалежно від їхнього місцезнаходження, забезпечують обмін інформацією, а також аудіо- та відеоконтентом.

Відповідно до статистичних даних [15], станом на 2023 рік, соціальна мережа “Facebook” налічує майже 3 мільярди активних користувачів; на другому місці – відеохостинг “YouTube”, який має 2,5 мільярди активних користувачів; соціальна мережа “Twitter”, суть якої полягає в використанні мікроблогів – обмежених в розмірі невеликих текстів, які представляють авторське ставлення до певної теми, налічує 368 мільйонів активних користувачів. Як ми бачимо, статистика підтверджує факт збільшення популярності та різноманітності соціальних мереж.

Описуючи становлення культури інтернет-спілкування, слід підкреслити, що мова теж може видозмінюватись, продукувати нові мовні феномени, відмінні від тих, що використовуються під час живого спілкування. Наприклад, О. Рожак у своїй праці [23] говорить про поняття “емотикони”, надаючи їм наступне визначення: “іконки, які використовують для передавання емоцій або настрою. Наприклад, «:)» відображає посмішку, «:-D» — веселість”. Вони додають інтернет-спілкуванню більше емоційності та динаміки, проте можуть бути використані на постійній основі, скоріше нагадуючи слова-паразити. Також варто зазначити, що емотикони більш характерні для неформального спілкування, а не офіційного.

Інтернет-спілкування часто прагне до пришвидшення та скорочення процесу комунікації. Дослідниці С. М. Глазова, В. М. Ліпич, І. Ф. Горбенко розглянули цю тенденцію до пришвидшення комунікації в інтернеті та виокремили наступні особливості [24]: адаптація англійських слів до граматичних та фонетичних структур української мови: “юзер” (від англ. ‘user’) замість “користувач”; навмисні порушення граматики: “шо” замість “що”; скорочення, що поєднують в собі літери та цифри: “4u” – для тебе (від англ. ‘for you’). Також потрібно звернути увагу на такі варіанти

пришвидшення: скорочення слів до певної кількості букв, такий собі “конспектний” варіант скорочення; в невеликих реченнях або в реченнях де це не дуже відчувається можливим є порушення пунктуаційних норм, зокрема, опускаються коми. Таким чином, ми можемо говорити про “продуктивний”, той, який тягнеться до оптимізації характер онлайн-спілкування, де допускаються граматичні та пунктуаційні помилки, часто можуть використовуватися скорочення. Також мова постійно поповнюється новими словами іноземного походження, зокрема з англійської, наявне активне використання неологізмів, скорочень у форматі “слово та цифра”. Ці ознаки додають онлайн-спілкування унікальності, але, водночас, можуть ускладнювати цей процес. Наприклад, не всі звикли та можуть проігнорувати помилки в тексті, можуть бути складнощі з використанням неологізмів, скорочень, запозичених слів, особливо важко буде людині, яка не звикла до такої манери спілкування.

Окремою категорією в онлайн-спілкуванні можна назвати ніконіми. Ніконіми – це “онлайн-псевдоніми користувача” [25]. Багато соціальних мереж та платформ для комунікації надають можливість використання власно створеного ніконіму – псевдоніму, який може досить сильно варіюватись, містити букви різних алфавітів, цифри, знаки та невеликі символи-зображення. Завдяки ніконімам користувачі можуть мати унікальну можливість – комунікувати, використовуючи свій псевдонім для представлення, також це підвищує рівень анонімності. Проте, використання ніконімів може призвести до плутанини під час спілкування. Особливо це помітно в тому випадку, коли ніконіми важко декодувати, наприклад, коли це назви тварин, випадкових слів, якихось символів. Під час онлайн-конференцій, дистанційного навчання читабельність ніконімів, якщо такі використовуються, є важливою задля забезпечення якісного процесу комунікації.

2.2. Етичні норми інтернет-комунікації

Етичні норми онлайн-комунікації набувають особливого значення в інформаційному суспільстві, де зростає частка спілкування у віртуальному середовищі. Розглянемо, яким чином особливості інтернет-комунікації впливають на зміну поведінкових моделей та створення нових етичних принципів при спілкування. Онлайн-комунікація формує унікальне середовище, де відсутність фізичної присутності і часткова анонімність можуть як сприяти відкритості, так і призводити до неетичної поведінки, яка є не характерною для традиційного, офлайн спілкування.

Культуру спілкування в інтернеті розглянув О. Г. Глущук. Дослідник показує онлайн спілкування з різних сторін. Так, з одного боку “особливістю спілкування в мережі є можливість висловлення своїх думок і змога бачити, як на них реагують інші представники різних соціальних груп” [19]. Автор вважає, що цей процес може допомогти подолати бар’єри, що можуть виникати під час традиційної форми комунікації. В той же час Глущук зауважує, що “комунікація у віртуальному просторі сприяє звільненню від зовнішніх обмежень, і це посилює відповідальність учасників інтернет-спілкування, які мають встановити самі для себе моральні й етичні рамки і дотримуватися їх”. Таким чином, можна сказати, що автор позитивно оцінює процес комунікації в онлайн-середовищі, але звертає увагу на важливості дотримання етичних та моральних рамок.

Говорячи про етичні норми поведінки в інтернеті, варто розглянути таке поняття як “нетикет”. Дослідники Н. В. Горбач, Т. Й. Жалко тлумачать нетикет як “культуру спілкування в мережі Інтернет” [21] та наголошують на його важливості, оскільки протестовані ними студенти користуються інтернетом від 2 до 15 годин на добу. С. В. Цимбал у своїй роботі характеризує це поняття наступним чином “певні правила поведінки в Інтернеті... мережевий етикет (від англ. net – «мережа» та етикет)” [20].

Серед правил, виокремлених авторкою, можна перерахувати наступні: поважати інших, дотримуватись етикету та реальних стандартів поведінки, уникати конфліктів, перевіряти інформацію перед публікацією, захищати приватність та авторське право, підтримувати безпеку, допомагати, зберігати свою репутацію і враховувати можливості співрозмовників. Певні правила можуть застосовуватися і під час живої комунікації, наприклад, поважати інших, дотримуватися загальних стандартів поведінки. Та більшість мають свої особливості, зумовлені специфікою онлайн спілкування. Так, онлайн-комунікація часто може мати повільніший характер, коли співрозмовники відповідають з затримкою, що є нормою мережевого листування. Об'єм інформації, наданої однією людиною, може бути досить великим, тому треба перевіряти інформацію, щоб не розповсюджувати дезінформацію. Окрему увагу варто приділяти своєму співрозмовнику. При багатьох видах онлайн-комунікації ми можемо не бачити і навіть не чути свого співрозмовника, але, при цьому, по ту сторону монітора все ще залишається реальна людина, тому треба не забувати про вітання, банальну ввічливість, а не просто писати повідомлення в стилі запиту в пошуковий рядок.

Підтримує думку важливості дотримання мовленнєвого нетикету й Л. Харчук, звертаючи увагу на наступні важливі аспекти культури інтернет-спілкування [38]: ввічливість, чистота і правильність мови, швидке написання та сприйняття інформації, етикет епістолярного жанру. Під етикетом епістолярного жанру розуміється використання кліше при привітаннях, прощаннях, вираженні вдячності, прохання тощо у процесі листування, що сприяє підтримці формальності та створює відчуття поваги між співрозмовниками. Говорячи про ввічливість, ми також підкреслюємо важливість поваги до партнера по комунікації, врахування його позиції та настрою, які є необхідною складовою для побудови конструктивного діалогу. Чистота і правильність мови передбачають увагу до якості виразів,

проте можуть включати й специфічні інтернет-елементи, такі як скорочення чи сленг, що є ознакою адаптації мови до сучасного середовища; тому тут важливо підтримувати баланс між всим тим різноманіттям та новизною, які нам пропонує інтернет-спілкування, та чистотою і красою мовлення.

Мова, комунікаційний процес та інтернет не стоять на місці, а, навіть навпаки, активно розвиваються. Тому не зайвим було б розглянути динаміку мовного етикету при онлайн спілкуванні. Науковиця А. Рабош відзначає наступні особливості [38] культури онлайн-спілкування, що виникли внаслідок динамічності онлайн середовища: наявність адміністратора в групах; етикетні формули вітання, прощання тощо; використання аббревіатур; специфічна фраза на кшталт “доброго часу доби”. Отже, особливості динамічного онлайн-спілкування свідчать про те, що віртуальні комунікації формують власну культуру мовного етикету, адаптовану під швидкий темп та характерну для цифрового середовища гнучкість. Наприклад, адміністратор групи виконує не лише роль організатора чи модератора, а й певного “етикетного контролера”, який може регулювати тон і порядок спілкування. Ми можемо підтвердити висловлені раніше думки, що використання етикетних формул, таких як вітання і прощання, дозволяє учасникам створити дружню атмосферу та визначити межі комунікації. Фрази на кшталт «доброго часу доби» відображають гнучкість спілкування без прив’язки до конкретного часу, що робить таке спілкування більш універсальним і зручним, хоча такі фрази можуть звучати досить не звичними для нас.

Також хотілося б зазначити, що у сучасному онлайн-етикеті значну роль відіграють емодзі та меми як інструменти передачі емоційних відтінків. Вони дозволяють урізноманітнити комунікацію та замінюють частину невербальної комунікації, що сприяє створенню віртуальної спільноти та унікальної культури онлайн-спілкування.

Дотримання етичних норм спілкування сприяє створенню позитивної атмосфери, яка викликає приємні емоції та підтримує психологічний комфорт учасників комунікації. Це підвищує рівень довіри та задоволення від взаємодії. Такий підхід забезпечує здоровий стан комунікаторів та сприяє формуванню дружніх відносин, особливо в онлайн-середовищі, де невербальні сигнали обмежені. Як зазначала в своїй роботі Г. Бенькевич, “Дружба, любов та добро є фундаментальними аспектами міжособистісних стосунків, які переплітаються з соціокультурним інформаційним простором” [39]. Таким чином, ми можемо сказати, що дослідниця підтримує думку про важливість існування етичних норм у спілкуванні. Їх дотримання не лише формує позитивний настрій і комфортне середовище для спілкування, але й сприяє розвитку міжособистісних зв’язків, що є основою соціальної взаємодії. Це особливо важливо в умовах цифрового середовища, де основні цінності, такі як повага, взаєморозуміння та емпатія, дозволяють створити міцні та гармонійні стосунки, навіть коли учасники перебувають на відстані один від одного.

Важливість дотримання етичних норм в онлайн-комунікації можна розглянути на прикладі онлайн ЗМІ. Внаслідок цифровізації ЗМІ почали активніше переходити на веб версію, новинні видання тепер мають власні сайти та сторінки в різних соціальних мережах. Особливості новинних заголовків в онлайн ЗМІ та те, як це співвідноситься з дотриманням етичних норм, в своїй роботі розглянула Х. Дацишин. Дослідниця зауважує на тому, що “заголовок став самостійним твором, адже нерідко він є єдиним прочитаним елементом публікації” [40]. Заголовок в ЗМІ представляє собою одне речення, що мусить передати суть новини. Це зумовлено тим, що багато процесів пришвидшилися внаслідок цифровізації, тож новини теж мають бути ємними, змістовними, швидкими до прочитання. Багато сайтів навіть мають “стрічку” заголовків – зазвичай це колонка з

заголовками; задля отримання більшої кількості деталей треба натиснути на заголовок, що зацікавив. “В Інтернеті використовують інформативні, частково інформативні, заохочувальні, інтригувальні заголовки; інформація часто може бути недостовірною, свідомо чи несвідомо викривленою” [40]. Така практика породжує виклики для дотримання етичних норм, адже, намагаючись привернути увагу читача, онлайн-ЗМІ часто використовують сенсаційні, провокативні або емоційно забарвлені заголовки. Це може сприяти швидкому поширенню новини, проте призводить до ризику маніпуляції аудиторією, коли заголовок не відповідає змісту або викликає хибне враження. В результаті це може призвести до втрати довіри зі сторони читачів новин, підвищенню рівня соціальної напруги, необґрунтованого відчуття страху та тривожності і навіть може стати причиною чисельних конфліктів.

2.3. Авторське право в інтернеті: захист і дотримання

Дистанційна освіта стрімко увірвалася до нашого життя та осіла в ньому. Через це питання авторського права в інтернеті набуває особливої актуальності. Завдяки відкритому доступу до різноманітної інформації та навчальних ресурсів, здобувачі освіти можуть ефективно використовувати широкий спектр матеріалів у своїй діяльності. Однак, більші можливості супроводжуються більшими ризиками щодо порушення авторських прав, а це, в свою чергу, вимагає обізнаності та відповідального ставлення до інформації. У цьому підрозділі розглядаються ключові аспекти захисту авторського права в інтернеті, зокрема правила його дотримання, основні правові вимоги та рекомендації, спрямовані на забезпечення етичного використання ресурсів у дистанційній освіті.

Авторське право в Україні регулюється на законодавчому рівні. Відповідно до Закону України “Про авторське право та суміжні права”,

автор – це “фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір” [27]. Об’єктами авторського права можуть бути: літературні твори, музичні твори, твори архітектури, збірки творів, комп’ютерні програми та багато інших. Це стосується як творів у цифровому форматі, так і в фізичному в будь-якій формі (текст, зображення тощо). Використовувати, копіювати, зберігати та розповсюджувати ці твори повністю або їхні фрагменти без дозволу автору заборонено. При використанні та цитування ідей, думок, досліджень інших авторів треба посилатися на їхні роботи.

Проблеми, з якими можна зіткнутися, говорячи про дотримання авторського права в інтернеті описали у своїй роботі М. І. Логвиненко І. В. Каріх, А. В. Диковець. До них можна віднести наступні [26]: несанкціоноване копіювання зображень або тексту, розповсюдження твору на веб-ресурсах без дозволу автора, несанкціоноване завантаження з інтернету певного матеріалу та використання цих матеріалів в друкованому вигляді шляхом використання ксерокопій. Перелічені проблеми акцентують увагу на тому, що такі види інтернет-матеріалів як текстова інформація чи зображення можуть бути легко вкрадені та використані іншими людьми без згоди автора, до того ж такі матеріали можуть бути роздрукованими і використовуватися поза інтернет-простором.

Л. Тарасенко, досліджуючи особливості авторського права в цифрову епоху, зауважує на тому, що інтернет став місцем, де можна швидко, просто скопіювати певну інформацію, знаходячись при цьому в будь-якому куточку планети [28]. З одного боку, це посприяло збільшенню кількості якісних матеріалів, які можуть бути використані з різними цілями: завдяки широкому вибору та легкій доступності викладачі та студенти можуть використовувати інформацію, щоб покращити перебіг та якість навчального процесу; зросла можливість самостійного навчання; дослідники отримують доступ до великої кількості джерел, наукових публікацій, баз даних та інструментів для аналізу даних, що, в свою чергу,

пришвидшує процес збору інформації, дозволяє порівнювати результати з іншими дослідженнями та робити більш обґрунтовані висновки. Однак, доступність даних та легкість їх копіювання призвели і до можливості неконтрольованого порушення авторського права.

Порівняльну характеристику щодо уваги питанню порушення авторського права в Україні та країнах Європи розглянули А. М. Рассохіна, О. О. Одінцова, та Г. М. Черняк. Дослідники зазначають, що країни Європи “мають більш розвинену та деталізовану систему законодавчого забезпечення в сфері авторських прав порівняно з Україною” [34]. Більш прогресивними механізмами регуляцій цього аспекту відзначилися Німеччина та Чехія. В Україні ж, попри поступові зміни та прийняття законів, що наближають її законодавство до європейського, система захисту авторського права залишається менш ефективною через низький рівень правозастосування та обмежені ресурси для боротьби з порушеннями, особливо в онлай-середовищі.

Окремої уваги заслуговує питання захисту прав інтелектуальної власності. Відповідно до Цивільного Кодексу України [30], право інтелектуальної власності - “це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом України та іншими законами”. Забезпечення цих прав має важливе значення для розвитку інтелектуальної діяльності всередині країни, стимулювання інновацій та підтримки конкурентоспроможності. Це також сприяє культурному розвитку та збереженню унікальної творчої спадщини. Окрім того, дотримання прав інтелектуальної власності створює сприятливі умови для міжнародного співробітництва, оскільки в інших країнах, зокрема в Європі, питання порушення авторського права загалом та інтелектуальної власності є серйозним правопорушенням та відповідним чином карається. Д. Куц. та А. Іванов, досліджуючи проблему інтелектуальної власності в інтернеті [29],

доходять висновку, що “основним джерелом її виникнення та розвитку залишається питання анонімності користувача в безмежному віртуальному просторі”. Таким чином, можна сказати, що анонімність є унікальною рисою, притаманною онлайн-спілкуванню. Вона забезпечує комфортні умови перебування в мережі, але також анонімність є найбільшою вразливістю, коли мова йде про дотримання авторського права.

Питання авторського права в мистецтві є надзвичайно важливим і заслуговує на особливу увагу. Як вже зазначалося вище, сучасні технології надають широкий спектр можливостей для легкого копіювання та розповсюдження цифрових творів. Це питання детальніше розглянули К. Смикало, О. Ковалюк. Дослідниці зазначають, що ситуація є досить контрольованою завдяки чинному українському законодавству, зокрема за допомогою NF-токена [32]. NFT “може представляти собою як фізичний пристрій, так і програмний код, і у сутності є різновидом електронного ключа” [31]. Цей інструмент пропонує можливість ефективного захисту мистецьких робіт в інтернеті. Проте, слід зауважити, що це питання залишається чутливим, тому використання NF-токена не є вичерпним рішенням, а творці можуть не завжди бути обізнаними щодо його існування та можливості використання.

Говорячи про проблему порушення авторського права в інтернеті також доречно використовувати такий термін як “онлайн-піратство”. Відповідно до визначення, сформованого М. Онищуком та Л. Татаріною, піратство - це “дії, спрямовані на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, що належать іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій” [33]. Якщо говорити про онлайн-піратство, то воно охоплює різноманітні форми незаконного поширення та використання цифрового контенту, включаючи нелегальне завантаження, копіювання, розповсюдження, трансляцію аудіо- та відеоматеріалів, а також продаж підроблених копій програмного

забезпечення. Розвиток цифрових технологій та доступність інтернет-ресурсів значно спростили ці дії. Це призводить до значних втрат для власників авторських прав, адже піратський контент не тільки зменшує їхні потенційні прибутки, але й підриває цінність творчої праці та інтелектуальних продуктів, зменшує мотивацію діячів, які створюють авторський продукт, і відповідно, може негативно вплинути на творчий та розумовий потенціал країни.

Також, досліджуючи авторське право в інтернеті, потрібно звернутися до такого поняття як академічна доброчесність. Відповідно до статті 42 Закону України “Про освіту” [35], академічна доброчесність - це “сукупність етичних принципів та визначених ... правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень”. Н. В. Леонова та Д. О. Годлевська акцентують увагу на тому, що суттєвою є проблема боротьби зі злочинами щодо дотримання правил академічної доброчесності та інтелектуальної власності [36]. Від розв'язання цієї проблеми залежить збереження та розвиток інтелектуального капіталу й культурної спадщини держави. Таким чином, дослідниці підтверджують висловлену вище думку стосовно того, що порушення авторського права в інтернеті, зокрема коли мова йде про творчу та науково-дослідницьку діяльність, пригнічує діячів в цій сфері, зменшує їхню мотивацію, та шкодить розвитку творчо-інтелектуального потенціалу країни і негативно впливає на таке питання як збереження культурної спадщини.

2.4.Особливості культури інтернет спілкування в умовах надзвичайних ситуацій

Надзвичайні ситуації, такі як війна, природні катастрофи та пандемії, істотно впливають на комунікаційні процеси і культуру інтернет-спілкування. Цифрові платформи стають невід'ємним засобом, який використовують для підтримки соціальних зв'язків, надання психологічної підтримки, організації волонтерських рухів та підтримки освітніх і робочих процесів.

В умовах надзвичайних ситуацій важливим форматом забезпечення безперервності освітнього процесу стало дистанційне навчання. Положення “Про дистанційне навчання” [18] визначає основні засади організації та запровадження дистанційного навчання. Воно трактує поняття дистанційне навчання як “індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.” Відповідно цьому положенню, головне завдання дистанційного навчання полягає в тому, щоб “забезпечити громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації”.

Розглянемо, як різні навчальні заклади підходять до організації навчання в умовах дистанційного формату. ХДАК використовує платформу Google Workspace for Education, а зустрічі, як групові, так і індивідуальні, проводяться за допомогою таких інструментів як Google meet та Zoom. Система Google Workspace for Education і для “забезпечення взаємодії суб'єктів дистанційного навчання, інформаційної й методичної підтримки здобувачів освіти, зокрема надання здобувачам освіти доступу до навчальних матеріалів, організації онлайн трансляцій, зворотного зв'язку зі здобувачами освіти” [47]. ХНАДУ для запровадження дистанційного навчання використовує систему Moodle та Microsoft 365. Ця система

використовується задля інформаційно-технічного забезпечення. Заклад використовує наступні методи задля забезпечення дистанційної освіти: самонавчання з мультимедіа, індивідуалізоване навчання через веб 2.0, презентаційне навчання з Е-лекціями, групове навчання з активною взаємодією [48]. НТУ “ХПІ”, як і ХНАДУ використовує платформу Moodle для науково-методичної роботи. Заклад пропонує дистанційні курси для 11 факультетів і забезпечує підтримку студентам з особливими потребами завдяки співпраці з Харківською обласною адміністрацією [49]. у Національному технічному університеті України «КПІ ім. Ігоря Сікорського» основною платформою є Moodle, що доповнюється Zoom і Google Meet для інтерактивних занять. Київський національний економічний університет (КНЕУ) також застосовує Moodle разом із BigBlueButton для проведення відеоконференцій і тестування. В університеті «КРОК» Moodle використовується як основа для організації навчального процесу з інтерактивним підходом. У Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова активно застосовуються Zoom і Google Meet, а також електронні кабінети для організації навчального процесу. Львівська політехніка використовує Moodle для організації навчальних матеріалів і Zoom для проведення лекцій у реальному часі.

Варто приділити увагу й негативному аспекту, який може виникнути під час впровадження дистанційної форми проведення навчання та роботи. Внаслідок поширення пандемії Covid-19 набувають актуальності наступні явища: тролінг, кібербулінг, хейтерство під час здійснення освітнього процесу [42]. Це може бути спричинено різкими змінами в освітньому середовищі, вимушеним дистанціюванням, а також психологічним тиском від дотримання карантинних обмежень, таких як носіння масок, самоізоляція та обмеження соціальних контактів. Ці фактори можуть підсилювати почуття тривоги, роздратування та фрустрації серед

здобувачів освіти та викладачів, що, у свою чергу, створює підґрунтя для негативних проявів в онлайн-просторі, таких як тролінг, кібербулінг та хейтерство. Проте, зазначені негативні прояви можуть виходити за рамки тиску, спричиненого поширенням Covid-19, тому доцільно розглянути їх окремо задля кращого розуміння проблем та викликів, характерних для онлайн-середовища.

Хейтерство(від англ “to hate” – ненавидіти) – це термін, популярність якого почала зростати внаслідок розвитку та трансформації спілкування в онлайн середовищі. Згідно тлумаченню М. В. Сінельніковою, хейтер - це людина, яка “транслює ненависть, ображає, зневажає та провокує усіх, з чиею позицією, думкою чи ідеєю він не згоден” [43]. Хейтерство часто проявляється в агресивних коментарях, сарказмі, персональних образах та приниженні, що негативно впливає на атмосферу онлайн-спілкування та загальний рівень взаєморозуміння між учасниками дискусії. Це явище несе деструктивний характер, оскільки підриває конструктивність комунікації, знижує довіру та може сприяти формуванню токсичного середовища, де домінують конфлікти і неприязнь. В умовах освітнього процесу хейтерство може значно ускладнити роботу викладачів та навчання здобувачів освіти, адже постійний негативний вплив у вигляді неприйняття чужої думки здатний демотивувати і перешкоджати ефективному засвоєнню знань.

Однак не варто називати всі потенційно неприємні вислови в інтернеті хейтерством, оскільки часто це може бути просто критика. Щоб відрізнити конструктивну критику від хейтерства, слід пам'ятати, що конструктивна критика спрямована на покращення ситуації, містить конкретні аргументи та пропозиції, висловлюється з повагою до особистості та не має на меті образити чи принизити. Конструктивна критика допомагає звернути увагу на недоліки або можливі покращення, тоді як хейтерство переслідує суто деструктивну мету, не сприяє вирішенню проблеми і лише створює негативний емоційний фон.

Наступним негативним фактором, який хотілося б розглянути, говорячи про особливості культури інтернет-спілкування, є тролінг. Тролі [44] у скандинавському фольклорі – це потворна істота, карлик або гігант, для його характерні наступні риси: антисоціальність, сварливість, бажання постійно наносити шкоду. Дослідники Н. Дяченко та А. Войналович характеризують тролінг наступним чином: “спрямоване на маніпуляцію, образу, конфлікт або позитивне глузування, викриття явищ, предметів, дій тощо” [45]. Цей термін також містить в собі негативне забарвлення, проте, на відміну від хейтерства, має і позитивну сторону. Тролінг може бути конструктивним, в цьому випадку він може використовуватися як аналог дружнього жарту, піддражнювання. Але важливо пам’ятати про особисті межі комфорту при такому спілкуванні, які встановлюються індивідуально. Також тролінг може використовуватися як іронічний засіб для привернення уваги до певних проблем чи недоліків у суспільстві, коли критика подається в завуальованій, часто саркастичній формі. Проте, навіть конструктивний тролінг вимагає особливої чутливості до контексту та аудиторії, оскільки може легко перейти межу і стати образливим чи некоректним. Важливо також враховувати, що негативний тролінг, спрямований на провокацію та деструкцію, може викликати конфлікти, породжувати ворожість і підривати психологічний комфорт у групах, особливо під час освітнього чи професійного онлайн-спілкування. Тому варто дотримуватися балансу та поважати особисті межі інших, щоб тролінг не перетворився на інструмент деструктивного впливу.

Тепер розглянемо останній та найнебезпечніший негативний прояв культури інтернет-спілкування — кібербулінг. Узагальнюючи праці багатьох науковців, О. Міхеєва та М. Корнієнко дають наступне тлумачення цьому поняттю: “це умисні дії, що скоюються однією особою або групою осіб відносно іншої особи, посередництвом електронних засобів комунікації, з метою завдання шкоди, що можуть здійснюватися напругу,

або анонімізовано і можуть призвести до низки негативних наслідків в результаті створення ситуації напруження, тиску, залякування, переслідування” [46]. Кібербулінг став особливо небезпечним явищем у цифрову епоху, оскільки на відміну від традиційного булінгу, він має необмежений часовий та просторовий доступ, що робить його вплив постійним та безперервним. Завдяки анонімності, яка є частиною інтернет-середовища, агресори можуть уникати відповідальності, що ще більше ускладнює захист жертв. Така форма насильства може мати довготривалі психологічні наслідки, включаючи підвищену тривожність, депресію, зниження самооцінки та соціальну ізоляцію. Окремо можна наголосити на кібербулінгу в контексті освітнього процесу, де здобувачі освіти стають більш вразливими до тиску з боку однолітків або навіть незнайомих людей, що може значно вплинути на їхню успішність і особистісний розвиток.

Узагальнюючи розгляд хейтерства, тролінгу та кібербулінгу як негативних явищ інтернет-спілкування, можна зазначити, що кожне з них несе у собі значний ризик для психологічного та емоційного комфорту учасників онлайн-комунікації. Ці прояви стають особливо небезпечними в освітньому процесі, де вразливість здобувачів освіти до негативного впливу є високою. Незважаючи на те, що деякі з цих форм, як-от тролінг, можуть іноді мати умовно позитивний характер у вигляді дружніх жартів або сатиричних коментарів, зловживання ними здатне швидко перетворити комунікаційне середовище на токсичне. Зокрема, кібербулінг вирізняється своєю інтенсивністю та безперервністю, що може мати довготривалі наслідки для психоемоційного стану та соціалізації особи. Важливо помічати ці аспекти, звертати на них увагу та вживати заходів щодо припинення негативного впливу на психіку здобувача освіти. Також треба зазначити, що негативні прояви під час педагогічного спілкування можуть бути і зі сторони викладача, що є ознакою некомпетентності та не має бути залишено без уваги.

Висновки до розділу 2

Отже, культура інтернет-спілкування відіграє значну роль у сучасному суспільстві. Вона відображаючи не лише розвиток технологій, а й формування нових соціальних норм, стилістичних та мовних особливостей. Вона трансформує традиційні уявлення про комунікацію, відкриваючи простір для динамічного та багатогранного обміну думками. Соціальні мережі стають платформою, де люди можуть взаємодіяти незалежно від географічних бар'єрів, використовувати різні формати контенту та висловлювати емоції за допомогою символів і неформальних мовних елементів. Унікальність інтернет-спілкування також посилюється завдяки феноменам, таким як емотикони та ніконіми, які, попри спрощення та пришвидшення комунікації, можуть створювати певні складнощі у розумінні.

На основі аналізу етичних аспектів онлайн-комунікації можна стверджувати, що культура інтернет-спілкування є важливим елементом сучасного інформаційного суспільства. Вона має значний вплив на поведінкові моделі користувачів та формування нових етичних стандартів у цифровому середовищі. Особливості онлайн-комунікації, такі як анонімність, відсутність фізичної присутності, можливість використання емодзі та мемів для передачі емоцій, сприяють створенню унікальної культури взаємодії, однак також створюють ризики для етичності поведінки.

Нетикет та інші правила поведінки, які дослідники визначають як необхідні для взаємоповаги та культури поведінки у віртуальному середовищі, допомагають уникнути конфліктів і підтримувати позитивний комунікаційний клімат. Вони включають правила ввічливості, дотримання

приватності, уникання дезінформації та врахування інтересів співрозмовників.

Дотримання етичних норм в онлайн-комунікації є необхідною умовою для побудови конструктивного та психологічно комфортного спілкування, в якому співрозмовники поважають один одного. Це сприяє розвитку міцних міжособистісних зв'язків та забезпечує гармонійне функціонування суспільства, де основними цінностями залишаються повага, взаєморозуміння та емпатія.

Набуває все більшої актуальності питання авторського права в умовах дистанційної освіти та цифрових технологій. З одного боку, відкритий доступ до інформації надає здобувачам вищої освіти можливість використовувати різноманітні навчальні ресурси, що сприяє покращенню якості навчання. З іншого боку, це створює ризики порушення авторських прав, що вимагає від користувачів усвідомленості та відповідального ставлення до інформаційних матеріалів.

Захист авторського права в Україні регулюється законодавчими актами, які, хоча й наближаються до європейських стандартів, все ще стикаються з проблемами правозастосування та недостатніми ресурсами для боротьби з порушеннями. Ситуація ускладнюється анонімністю в інтернет-просторі, що створює додаткові виклики у забезпеченні дотримання прав інтелектуальної власності.

Варто також відмітити роль академічної доброчесності, оскільки дотримання етичних принципів у навчанні та науковій діяльності є запорукою збереження інтелектуального капіталу та культурної спадщини країни. Порушення авторського права, зокрема в контексті онлайн-піратства, негативно впливає на мотивацію творчих особистостей і знижує цінність інтелектуальної праці.

У результаті дослідження впливу надзвичайних ситуацій на культуру інтернет-спілкування, зокрема в контексті дистанційного навчання, можна

зробити ряд важливих висновків. Надзвичайні ситуації, такі як війна, природні катастрофи та пандемії, значно трансформують комунікаційні процеси. Цифрові платформи для підтримки соціальних зв'язків, психологічна підтримка та організація освітніх процесів виходить на перший план. В умовах таких викликів дистанційне навчання стало критично важливим для забезпечення безперервності освіти, однак воно також відкриває нові виклики, пов'язані з негативними проявами в онлайн-середовищі.

Серед найзначніших негативних аспектів виділяються хейтерство, тролінг і кібербулінг. Ці явища можуть серйозно підірвати атмосферу навчання, впливаючи на психологічний комфорт і емоційний стан здобувачів освіти. Хейтерство, яке виражається в агресивних коментарях і ненависті, заважає конструктивній комунікації, тоді як тролінг, хоч і може мати й позитивні аспекти, часто перетворюється на деструктивний вплив. Кібербулінг, як одна з найнебезпечніших форм насильства в цифровому просторі, є особливо небезпечним для здобувачів освіти, оскільки може мати тривалі психологічні наслідки.

Важливо звертати увагу на ці негативні явища та вживати заходів для їх попередження, щоб забезпечити безпечне та продуктивне освітнє середовище. Зокрема, необхідно розвивати навички критичного мислення, медіа-грамотності, а також формувати культуру взаємоповаги в онлайн-комунікації, що допоможе знизити ризики негативного впливу на учасників освітнього процесу. Педагоги та освітні установи повинні бути готові реагувати на такі виклики, забезпечуючи підтримку та ресурсну базу для здобувачів освіти в умовах онлайн-навчання.

РОЗДІЛ 3. ПІДГОТОВКА ПРОЄКТУ: СЕРІЯ ВЕБІНАРІВ З ТЕМИ "КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ"

3.1. Мета та концепція проєкту вебінарів

Педагогічне спілкування — це запорука ефективного навчального процесу. Воно створює основу для взаємодії між педагогом і здобувачами освіти. Педагогічне спілкування стосується не лише процесу передачі знань, а й торкається такого важливого аспекту як форма взаємодії, яка включає в себе обмін думками, емоціями, підтримку та стимулювання розвитку здобувачів освіти. Якість педагогічного спілкування безпосередньо впливає на створення комфортної атмосфери в навчальному середовищі, сприяє формуванню довіри між учасниками освітнього процесу, позитивно впливає на розвиток критичного мислення. Водночас, правильно організоване педагогічне спілкування допомагає ефективно вирішувати освітні завдання, підтримує мотивацію до навчання та формує у здобувачів освіти важливі соціальні навички для майбутньої професійної діяльності. Особливу важливість педагогічне спілкування набуває в умовах сучасних викликів, таких як пандемія та воєнні дії, які значно впливають на процеси навчання та взаємодії між освітніми учасниками. Ці фактори створюють низку проблем, що вимагають коригування підходів до організації комунікації в освітньому середовищі.

Вебінар (від англ. webinar, web — «мережа» та seminar — «семінар») — це онлайн зустріч, організована з навчально-освітньою метою. Він може бути представлений у форматі тренінгу або семінару, де фахівець з якогось питання презентує інформацію. У вебінарі можливий зворотній зв'язок, де час від часу люди реагують на подану інформацію, комунікують з фахівцем, відповідають на питання, висловлюють думки, спілкуються в чаті; але

можливий і класичний формат одностороннього подання інформації [53]. Дослідники зазначають наступні переваги вебінару: зручність отримання інформації, сконцентрованість на предметі навчання, можливість залучення кращих спеціалістів, наявність зворотного зв'язку, мобільність і доступ до записів, порівняно невисока вартість, контроль якості навчання, організація колективної роботи, та анонімність учасників [54, 55]. Для впровадження проєкту було обрано формат вебінару, зокрема, через його наступні характеристики: можливість зворотного зв'язку, інтерактивність, висока доступність – оскільки важливо забезпечити активну взаємодію між учасниками, доступ до матеріалів у зручний час та можливість залучення широкої аудиторії незалежно від географічного розташування.

Актуальність проєкту зумовлена значним переходом освітнього процесу на дистанційну форму. Формування культури педагогічного спілкування в онлайн середовищі позитивно впливає на ефективність освітнього процесу. Перехід до дистанційної форми навчання зумовлений різними соціальними та технічними змінами та вимагає переосмислення наступних аспектів освітнього процесу: потреба в адаптації педагогів до нових комунікаційних платформ; розвиток етичних норм взаємодії у віртуальному просторі; сприяння створенню комфортного середовища для студентів та педагогів; запобігання конфліктам, пов'язаним із неправильною або недостатньою комунікацією в онлайні.

Мета проєкту полягає в удосконаленні навичок педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання шляхом проведення серії освітніх вебінарів.

Досягнення мети проєкту передбачає вирішення наступних **завдань**:

- Ознайомити педагогів із психолого-педагогічними аспектами дистанційного спілкування.
- Роз'яснити етичні норми онлайн-комунікації.

- Навчити ефективно використовувати інструменти відеоконференцій.
- Виробити навички вирішення конфліктів у дистанційному середовищі.
- Вивчити успішні кейси онлайн-викладання.
- Запропонувати адаптовані до конкретних умов рішення.
- Ознайомити учасників із новими технологіями комунікації (інтерактивні платформи).
- Зібрати відгуки та пропозиції для вдосконалення подальших заходів.

Концепція проєкту базується на ідеї інтеграції теоретичних знань і практичних навичок. Основні принципи:

Інтерактивність – учасники активно залучаються через обговорення, опитування, інтерактивні вправи.

Модульність – вебінари поділені на тематичні блоки (етика, технічні навички, конфліктологія, правові аспекти).

Доступність – зручний час проведення, запис сесій для перегляду.

Практичність – учасники отримують готові до застосування рекомендації та інструменти.

Зворотний зв'язок – регулярна оцінка результативності через анкетування та обговорення.

Для того, щоб чітко оцінити ризики, визначити мету, можливості, потенціал та інші важливі аспекти проєкту, ми використовуватимемо комплекс інструментів, спеціально призначених для управління проєктною діяльністю: SMART- та SWOT-аналіз, а також діаграму Ганта.

Перший інструмент, який ми будемо використовувати, називається SMART. Він фокусується на чітко визначених цілях проєкту, допомагаючи оцінити, наскільки реалістичні й досяжні ці цілі, а також які ресурси потрібні для їхнього досягнення. Відповідно до цього методу цілі повинні мати наступні характеристики, представлені в таблиці:

Таблиця 1.1. SMART-аналіз проєкту

Чіткі (Specific) – чого саме ми хочемо досягти ?	Ми хочемо розробити детальний план серії вебінарів з теми "Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання". Підготовлений проєкт міститиме методичні рекомендації, технічні аспекти організації, а також пропозиції щодо контенту та структури вебінарів.
Вимірювані (Measurable) – які результати ми будемо мати, коли закінчимо проєкт ?	Результатом стане чіткий окреслений проєкт, що включає концепцію вебінарів, їхню програму, потенційних спікерів, технічні рекомендації та критерії оцінки успіху. Кількість опрацьованих матеріалів і якість фінальної презентації будуть показниками завершеності.
Досяжні (Achievable) – чи зможемо ми досягти мету ?	Так, досягти мети можливо, оскільки є достатньо ресурсів для аналітики, створення матеріалів та узагальнення інформації. Підготовка базується на доступних знаннях, сучасних інструментах і методології.

Релевантні (Relevant) – ми це робимо для того, щоб що ?	Цей проєкт підготовки здійснюється для того, щоб забезпечити педагогів і освітніх учасників готовим інструментом для проведення вебінарів, який можна легко реалізувати в умовах дистанційного навчання.
Обмежені в часі (Time bound) – скільки часу нам треба для досягнення мети ?	Задля досягнення мети достатньо часу від затвердження теми дипломної роботи (жовтень 2024 р.) до захисту (грудень 2024 р.).

Ще одним потужним інструментом, який допоможе нам глибше оцінити підготовку проєкту, стане SWOT-аналіз. Цей методологічний підхід дозволяє комплексно розглянути внутрішні й зовнішні аспекти проєктної діяльності, виділивши сильні та слабкі сторони, можливості та загрози. SWOT-аналіз спрямований на виявлення потенціалу й ризиків у контексті загальної стратегії.

Таблиця 1.2. SWOT-аналіз проєкту

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
– Зростання популярності дистанційного навчання.	– Залежність від інтернет-з'єднання учасників. – Можливі технічні збої під час проведення вебінарів.

– Запит на вдосконалення навичок педагогічного спілкування в онлайн-форматі. – Зручність для учасників (доступ з будь-якого місця). – Можливість залучення широкої аудиторії. – Невисокі витрати на організацію. – Підвищення професійного рівня педагогів. – Актуалізація етичних норм і правил у цифровій комунікації. – Можливість швидкого коригування програми залежно від зворотного зв'язку. – Участь фахівців з педагогіки та дистанційного навчання. – Використання інтерактивних інструментів (чати, опитування, голосування).	– Відсутність фізичної присутності ускладнює розвиток особистісних комунікацій. – Багато схожих онлайн-курсів та вебінарів. – Учасники можуть мати різний рівень комп'ютерної грамотності. – Потреба в якісному програмному забезпеченні та кваліфікованих модераторах. – Можливе низьке залучення або пропуск вебінарів.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)

– Залучення не лише педагогів, а й інших фахівців (психологів, адміністраторів). – Співпраця з освітніми установами та ІТ-компаніями. – Впровадження сучасних технологій. – Продаж записів вебінарів або додаткових матеріалів. – Покращення репутації організаторів серед педагогічної спільноти. – Створення сертифікаційних програм або тематичних тренінгів. – Проведення вебінарів англійською мовою для виходу на міжнародний ринок.	– Втома від онлайн-формату навчання. – Більші та відомі платформи можуть запропонувати схожі програми. – Атаки хакерів, проблеми з безпекою даних. – Нові вимоги до авторського права або захисту персональних даних у випадку зміни законодавства. – Обмежений бюджет освітніх закладів через економічну кризу. – Непередбачувані зміни у форматі навчання (наприклад, повернення до офлайн-освіти). – Учасники можуть пасивно сприймати інформацію, без інтерактиву.
--	--

На основі проведеного аналізу за методами SWOT та SMART можна зробити висновок, що проєкт чітко визначає свою мету – створення концептуальної підготовки серії вебінарів з теми "Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання". Ця мета є конкретною,

досяжною та актуальною, а часові рамки проєкту дозволяють якісно підготувати необхідні матеріали. Підготовлений проєкт має низку сильних сторін, серед яких актуальність теми в умовах цифровізації освіти, доступність сучасних технологій та ресурсів, можливість залучення експертів і забезпечення інтерактивності заходів. Разом із цим було виявлено певні виклики, зокрема обмежений час на розробку детальних матеріалів і потребу в координації багатьох учасників, які будуть впроваджувати проєкт. Однак ці недоліки компенсуються чітким планом дій та реалістичними очікуваннями.

Проєкт відкриває значні можливості для розвитку інших ініціатив, пов'язаних із покращенням педагогічної комунікації, розширенням дистанційних форматів навчання та залученням ширшої аудиторії. Ідентифіковані загрози, як-от недостатня технічна підготовка кінцевих виконавців або ризик низької залученості учасників, можуть бути зведені до мінімуму завдяки ретельній підготовці методичних рекомендацій та використанню мотиваційних механізмів. Загалом проведений аналіз свідчить про високу перспективність підготовки проєкту, адже ретельно структурований підхід до розробки та оцінки ключових елементів забезпечує успішне впровадження майбутніми виконавцями.

Щоб ефективно реалізувати проєкт "Серія вебінарів на тему 'Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання'", необхідно пройти кілька етапів, починаючи з підготовчого етапу, де здійснюється аналіз потреб аудиторії та формулюються цілі проєкту, і завершуючи етапом оцінки результатів і можливості для подальших кроків. Кожен етап містить конкретні завдання, які вимагають уваги та організації, щоб забезпечити успішну реалізацію вебінарів. Далі наведено дерево робіт, що ілюструє покроковий процес від підготовки до завершення проєкту, що дозволить чітко організувати роботу та забезпечити ефективне досягнення запланованих результатів.

1. Підготовчий етап

1.1. Аналіз потреб аудиторії:

- Проведення попереднього дослідження для виявлення проблем і запитів.
- Визначення рівня обізнаності з основами педагогічного спілкування онлайн.

1.2. Формулювання мети і завдань:

- Чітке формулювання основної мети.
- Деталізація ключових завдань проєкту.

1.3. Організація команди:

- Розподіл ролей (модератори, технічні спеціалісти, спікери, дизайнери).
- Призначення відповідальних за конкретні задачі.

1.4. Розробка концепції та програми вебінарів:

- Визначення структури заходів.
- Підготовка тем і назв вебінарів.
- Визначення формату (лекція, обговорення, практичні кейси).

1.5. Технічна підготовка:

- Вибір платформи для проведення вебінарів (Zoom, Google Meet тощо).
- Перевірка технічних можливостей для роботи з великою кількістю учасників.

2. Планувальний етап

2.1. Створення детального плану:

- Визначення дат і часу проведення кожного вебінару.
- Розподіл тематичних блоків по сесіях.

2.2. Розробка матеріалів:

- Підготовка презентацій, текстових і відеоматеріалів.
- Розробка додаткових ресурсів (чеклисти, пам'ятки, інструкції).

2.3. Залучення спікерів

- Вибір експертів у сфері педагогічного спілкування.
- Узгодження умов їхньої участі.

2.4. Розробка промокампанії:

- Створення анонсів для соціальних мереж, сайтів, e-mail розсилок.
- Підготовка рекламних матеріалів.

3. Етап реалізації

3.1. Проведення вебінарів:

- Реєстрація учасників.
- Запуск і модерація заходів.
- Організація інтерактивних елементів (опитування, чати).

3.2. Взаємодія з учасниками:

- Налагодження зворотного зв'язку (опитування, запитання до спікерів).

- Надання учасникам доступу до записів і матеріалів.

3.3. Оперативне вирішення технічних питань:

- Підтримка у разі проблем з підключенням.
- Забезпечення безперебійної роботи платформи.

4. Завершальний етап

4.1. Оцінка результатів:

- Аналіз відгуків учасників.
- Вимірювання досягнення цілей (кількість учасників, рівень задоволеності).

4.2. Підготовка підсумкових матеріалів:

- Створення звіту про проведення проєкту.

– Розробка рекомендацій для подальшого вдосконалення.

4.3. Поширення результатів:

– Публікація основних матеріалів у відкритому доступі.

– Висвітлення результатів у соціальних мережах і на професійних платформах.

4.4. Оцінка можливостей для продовження:

– Розгляд можливості повторення проєкту.

– Пошук нових тем для майбутніх заходів.

Для ефективної реалізації проєкту "Серія вебінарів на тему 'Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання'" необхідно сформувати добре організовану команду, яка забезпечить успішне виконання всіх етапів. Організаційна структура команди визначає ролі кожного учасника, розподіл обов'язків і відповідальність за конкретні задачі. Керівник проєкту повинен координувати загальний процес, в той час як виконавці відповідатимуть за окремі компоненти проєкту, такі як технічна підтримка, модерація заходів, підготовка матеріалів та інше.

Таблиця 1.3. Фінансування проєкту

Джерело фінансування	Опис джерела	Розмір фінансування (грн)	Призначення коштів
Грантові програми	Грант від освітніх фондів або організацій, наприклад, Європейський освітній фонд або USAID	50,000	Розробка матеріалів, організація вебінарів
Бюджет	Виділення коштів з	20,000	Технічна підтримка,

навчального закладу	бюджету університету чи школи		залучення спікерів
Спонсори	Фінансування від приватних компаній, зацікавлених у підвищенні кваліфікації педагогів	30,000	Маркетингова кампанія, оплата експертів
Учасники вебінарів	Добровільні внески учасників	10,000	Часткова компенсація витрат на платформу
Краудфандинг	Фінансування через платформи типу GoFundMe чи українські аналоги	15,000	Оренда технічного обладнання
Державні програми	Субсидії чи цільове фінансування від Міністерства освіти	25,000	Загальні витрати на проведення серії вебінарів
Партнерські організації	Співфінансування з боку інших освітніх установ	10,000	Підготовка навчальних матеріалів

Комфортним інструментом для планування процесу роботи над проектом та його графічного відображення є діаграма Ганта. Робота над проектом відбувається в кілька етапів, кожен з яких має чітко визначений часовий проміжок, що забезпечує структурованість і послідовність процесу.

На першому етапі, який триває з вересня по жовтень, здійснюється вибір і затвердження теми. Це включає консультації з науковим керівником для визначення актуальності й відповідності теми освітнім вимогам. У цей же період проводиться теоретичне дослідження: аналізуються наукові джерела, статті, монографії та практичні матеріали для формування теоретичної бази.

У листопаді розпочинається розробка проєкту, що передбачає створення детальної структури й визначення етапів реалізації вебінарів,

підготовку сценарного плану, вибір технічних інструментів і розробку документації. У цей період основний акцент робиться на підготовці практичних аспектів, які забезпечують цілісність і готовність проєкту.

Паралельно, протягом жовтня, листопада та грудня проводяться перевірка, доопрацювання та внесення необхідних правок. Це дозволяє вдосконалити проєкт, враховуючи отримані рекомендації, та усунути можливі недоліки. Завершується робота в грудні підготовкою до захисту, яка включає створення презентаційних матеріалів, репетицію виступу та розробку відповідей на можливі запитання комісії.

Таким чином, весь процес, заснований на чітко структурованих етапах і визначених термінах, забезпечує системність та сприяє отриманню бажаного результату внаслідок роботи над проєктом.

3.2. Структура та етапи підготовки вебінарів

Успішна організація вебінару залежить від чітко визначеної структури заходу та ретельно спланованих етапів підготовки. Цей процес охоплює як технічну, так і змістову складову, що забезпечує інтерактивність, доступність матеріалу та ефективну взаємодію між організатором і учасниками.

Сучасні вебінари слугують не лише інструментом для передачі інформації, але й платформою для обміну досвідом, ідей та думок. Щоб досягти цих цілей, організатору важливо врахувати особливості цільової аудиторії, належним чином адаптувати контент і вибрати оптимальні технічні засоби.

У цьому підрозділі буде розглянуто основні елементи структури вебінарів, ключові етапи їх підготовки, а також акцентовано увагу на практичних аспектах, які впливають на якість проведення заходу.

Задля того, щоб запропонувати ефективну структуру та підготовчі кроки проведення вебінару, було проаналізовано гайди (від англ. guide – “посібник, керівництво”) стосовно цього питання [56, 57, 58]. Слід зазначити, що в пропонованих посібниках розглядається проведення вебінарів з урахуванням можливої комерційної складової, тобто “вебінари з продажу” якогось продукту, але ми не будемо зосереджувати на цьому увагу, оскільки вебінар з теми “Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання” має освітньо-навчальну мету та не переслідує комерційних цілей.

Спочатку розглянемо етапи підготовки. Мінімум необхідного для трансляції: вебінарний майданчик, обладнання, аудиторія, план заходу, наявність спікера та, власне, контенту.

Вебінарний майданчик. Це стосується обрання платформи, яка забезпечує стабільну роботу, підтримує інтерактивні функції (чат, опитування, демонстрацію екрана тощо) і відповідає потребам аудиторії. Zoom – одна з найпоширеніших платформ для онлайн-зустрічей та вебінарів. Забезпечує стабільну роботу, підтримує функції чату, демонстрацію екрана, інтерактивні опитування та сесії питань-відповідей. Для безкоштовного плану є обмеження тривалості сесії до 40 хвилин. Google Meet – безкоштовний сервіс для організації вебінарів. Хоча функціонал обмежений порівняно з іншими платформами, він підходить для невеликих вебінарів і добре інтегрується з іншими сервісами Google. Microsoft Teams – платформа, що підтримує масштабні вебінари з інтеграцією корпоративних інструментів. Доступна безкоштовна версія для базових функцій. YouTube Live – ідеальний варіант для трансляції без обмеження кількості глядачів. Проте інтерактивні функції, як-от опитування чи сесії питань-відповідей, доступні обмежено. Виходячи з оглянутого вище, можемо порекомендувати Google Meet та Zoom.

Для проведення вебінару треба мати достатнє технічне обладнання: комп'ютер, камера та мікрофон або смартфон з гарною якістю фільмування та звуку. Додатково може знадобитися штатив для стабілізації камери, освітлювальні прилади (кільцеве світло чи лампи з теплим світлом) і навушники для зменшення шумів. Також варто звернути увагу на наявність стабільного інтернет-з'єднання.

Фахівці зазначають про важливість визначення цільової аудиторії, інформування її про майбутній захід через електронні листи, соціальні мережі чи інші комунікаційні канали. Варто забезпечити зручний доступ для учасників до платформи вебінару. У нашому випадку передбачається, що цільовою аудиторією будуть педагогічні працівники, здобувачі освіти та інші особи, яких цікавить обрана тема.

План заходу – це чітко структурований сценарій, який включає вступ, основну частину та завершення. У ньому слід передбачити час для інтерактивних елементів, відповідей на запитання, підведення підсумків і подальших рекомендацій. Сценарій буде запропоновано далі в цьому розділі, коли справа дійде до структури проведення вебінару.

Розглянемо детальніше контент вебінару – це суть, основа того, що буде сказано. Матеріал має бути заздалегідь підготовлений, структурований, а для кращого сприйняття бажано створити презентацію, цифрові дані можуть бути оформлені в інфографіку.

Також важливо мати спікера – людину, яка буде комунікувати з аудиторією. Оскільки питання стосується культури педагогічного спілкування, бажано, щоб спікер мав досвід у педагогічній діяльності, розумів специфіку дистанційного навчання та вмів ефективно використовувати онлайн-інструменти для взаємодії. Наприклад, психолог, доктор наук із соціальної комунікації або просто педагог.

Для підвищення ефективності вебінару рекомендується провести тестування обладнання та платформи до початку заходу, щоб уникнути

технічних збоїв; підготувати резервний план на випадок непередбачуваних обставин (наприклад, альтернативну платформу або додаткове джерело інтернет-зв'язку); забезпечити достатній рівень технічної підтримки під час трансляції для вирішення можливих проблем.

Задля успішного проведення вебінару необхідно мати уявлення про структуру проведення даного заходу. Для цього можна використовувати сценарний план – покроковий вказівник того, як рухатися протягом вебінару. Він охоплює основні етапи, забезпечуючи логічну структуру заходу та комфортну взаємодію з аудиторією:

1. Підготовка до старту

- Перед початком переконайтеся, що всі технічні аспекти працюють: камера, мікрофон, вебінарний майданчик.
- Заздалегідь завантажте презентацію, підготуйте інтерактивні матеріали (опитування, чек-листи) та переконайтеся, що чат активний.

2. Вітання

- Привітайте аудиторію, подякуйте за участь.
- Представтесь, розкажіть, як вас звати, та налаштуйте дружню атмосферу.
- Перевірте якість звуку: попросіть учасників написати в чат «+» або оцінити звук від 0 до 10.

3. Організаційні моменти

- Повідомте регламент: тривалість вебінару, час для запитань і відповідей.
- Уточніть, чи буде запис вебінару доступний, та вкажіть, де його можна знайти.

- Розкажіть про правила чату: взаємоповага, обговорення лише теми вебінару, заборона реклами та образ.

4. Розповідь про себе

- Коротко представтеся: розкажіть про свій досвід, досягнення та експертність у темі вебінару.

5. Знайомство з аудиторією

- Запитайте, з яких міст учасники, чим вони займаються.
- Уточніть їхній рівень обізнаності в темі вебінару: новачки, у процесі навчання чи досвідчені.
- Поцікавтеся, яких очікувань вони мають від вебінару, щоб скоригувати свою подачу.

6. Основна частина

- Представляйте матеріал за допомогою презентації, уникаючи дублювання тексту з слайдів.
- Використовуйте реальні кейси, приклади або демонстрації.
- Підготуйте інтерактивні завдання для учасників, щоб залучити їх до процесу навчання.

7. Відповіді на запитання

- Виділіть час для відповідей на запитання, які виникли у слухачів.
- Будьте готові до уточнень і додаткових пояснень.

8. Заключна частина

- Підсумуйте головні думки вебінару.
- Дайте посилання на додаткові матеріали (чек-листи, презентацію, запис).

– Подякуйте учасникам за увагу та запросіть на наступні заходи або закликайте підписатися на ваші ресурси.

9. Післявебінарна комунікація

– Надішліть запис вебінару та бонусні матеріали тим, хто зареєструвався.

– Запропонуйте заповнити коротку анкету для зворотного зв'язку.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі роботи було детально розглянуто процес розробки проєкту серії вебінарів на тему "Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання". На основі проведених аналітичних досліджень, зокрема застосування методів SMART-аналізу та SWOT-аналізу, методики "Сім ключових елементів", вдалося обґрунтувати концепцію та мету проєкту, визначити ключові переваги, можливі загрози й виклики, а також розробити покроковий план його реалізації. Ці інструменти забезпечили системний підхід до підготовки проєкту та дозволили врахувати всі аспекти, які можуть впливати на його успіх.

Важливим етапом стало визначення структури проєкту та його поділ на ключові складові: планування, підготовка контенту, організаційна робота й безпосереднє проведення заходів. Використання діаграми Ганта дало змогу візуалізувати етапи підготовки, чітко окреслити часові рамки та взаємозв'язок між ними. Це не лише спрощує управління процесом, але й підвищує його ефективність, забезпечуючи дотримання визначених термінів і якісну підготовку матеріалів.

Окрему увагу було приділено вибору вебінарної платформи, яка повинна забезпечувати стабільність трансляції, інтерактивність і відповідати потребам цільової аудиторії. Також розглянуто технічне

забезпечення та організаційні аспекти, що є необхідними для успішного проведення заходів. Визначено роль спікера, який виступає ключовою фігурою в комунікації з аудиторією, та підкреслено значення сценарного плану, що дозволяє зробити вебінар структурованим і ефективним.

Таким чином, у цьому розділі було закладено міцну основу для повноцінного проєкту проведення вебінарів, що спрямований на вдосконалення педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання. Аналіз і планування, проведені в межах роботи, гарантують високий рівень підготовки й дають змогу реалізувати поставлені завдання на практиці.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було комплексно розглянуто актуальну та важливу тему формування культури педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання. Проведений аналіз, опис сучасних тенденцій, проблем та перспектив у цій сфері, а також розробка практичного проєкту вебінарів створили ґрунтовну основу для покращення якості педагогічної взаємодії в умовах цифрового освітнього середовища.

У першому розділі роботи акцент зроблено на важливості дистанційного навчання для України в умовах надзвичайних ситуацій, таких як воєнний стан і пандемія. Було виявлено, що дистанційний формат стає не лише інструментом забезпечення безперервності навчання, а й випробуванням для педагогів та здобувачів освіти, яке потребує адаптації підходів, зокрема з урахуванням емоційного стану учасників освітнього процесу. Зазначено, що культура педагогічного спілкування є ключовим чинником забезпечення психологічного комфорту, підтримання мотивації та активної взаємодії. Належна організація комунікації дозволяє створити екологічне середовище, яке сприяє самостійності здобувачів освіти та збереженню високої якості навчального процесу навіть у складних умовах.

Водночас було визначено виклики, притаманні дистанційному навчанню, серед яких ризики втрати мотивації, недостатнього рівня залучення, зниження якості освітнього процесу через брак фізичної взаємодії, а також проблема фальсифікації результатів. Попри це, українська освітня система демонструє значний потенціал адаптації, активно впроваджуючи новітні методи й технології, які дозволяють зберігати ефективність освітнього процесу.

Другий розділ присвячено аналізу культури інтернет-спілкування, яка є важливою складовою дистанційного навчання. Розкрито вплив інтернет-комунікації на формування нових соціальних норм, мовних особливостей і етичних стандартів. Важливим аспектом є розуміння етичних викликів, які виникають в умовах онлайн-спілкування, таких як хейтерство, тролінг, кібербулінг та анонімність. Було підкреслено, що ці явища негативно впливають на освітнє середовище, спричиняючи стрес, емоційне вигорання та втрату довіри між учасниками навчального процесу.

Крім того, проаналізовано роль академічної доброчесності, що є фундаментом якісного навчання в онлайн-середовищі. Підкреслено необхідність формування в учасників навчального процесу таких якостей, як взаємоповага, критичне мислення та медіа-грамотність, які сприяють створенню безпечного й продуктивного освітнього простору. Також наголошено на важливості розвитку навичок ефективного онлайн-спілкування, яке сприяє адаптації до нових реалій і покращенню взаємодії в дистанційному форматі.

Третій розділ роботи є практичною реалізацією отриманих знань і спрямований на розробку проєкту серії вебінарів "Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання". В основу проєкту покладено аналітичні методики, зокрема SMART-аналіз, SWOT-аналіз та методику "Сім ключових елементів". Ці інструменти дозволили чітко

окреслити концепцію проєкту, визначити його мету, завдання, ключові переваги та можливі ризики.

Структура проєкту включає кілька етапів: планування, підготовка контенту, організація заходів і їхнє проведення. Для оптимізації процесу використовувалася діаграма Ганта, яка дозволила чітко візуалізувати етапи підготовки, розподілити ресурси та визначити часові рамки. Особлива увага приділялася вибору платформи для вебінарів, яка повинна відповідати потребам цільової аудиторії, забезпечувати стабільність трансляцій і пропонувати інструменти для інтерактивної взаємодії.

Розробка сценарного плану дозволила структурувати вебінари, зробити їх змістовними та цікавими для учасників. Роль спікера, як ключової фігури комунікації, підкреслювала значущість емоційного інтелекту, професійної підготовки та навичок ведення онлайн-діалогу. Таким чином, проєкт вебінарів створив практичну основу для вдосконалення педагогічного спілкування, враховуючи сучасні освітні виклики й можливості.

Загалом, проведене дослідження та розроблений проєкт мають як теоретичну, так і практичну цінність. Вони спрямовані на вдосконалення педагогічного спілкування, забезпечення психологічного комфорту учасників освітнього процесу, підвищення якості навчання в умовах дистанційного формату та створення безпечного інтернет-середовища. Результати роботи можуть бути використані як основа для подальших наукових досліджень, розробки освітніх ініціатив і вдосконалення педагогічних практик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наталія Третяк, Олеся Мартіна, Мар'яна Гордійчук. (2023). Формування педагогічної комунікації в умовах дистанційної освіти. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету, (64), С. 238-246.
2. СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ЗВО. (2024). Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, 72, 187-194.
3. № 10 (2018): Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ с. 178-182 //О. Ю. Яницька ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ АВТОРИТЕТУ ВИКЛАДАЧА
4. Барчій, М. С. Психолого-педагогічні аспекти набуття комунікативних умінь майбутніми педагогами / М. С. Барчій // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія" : збірник наукових праць / Гол. ред. Т.Д. Щербан. - Мукачево : Вид-во МДУ, 2015. - №2(2). - С.98-102
5. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 59, 2018 с. 29-35 // Наталія Савченко // ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА
6. Шимко І. Особливості соціалізації здобувачів вищої освіти у процесі практичної підготовки. Концептуально-технологічна модель підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери : монографія / авт. кол. Т. Василюк, І. Лисоконь, І. Размолодчикова, І. Шимко ; упоряд. І. Лисоконь. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. С. 91–131.
7. Ващенко, К., & Московець, Л. (2024). ЕМОЦІЙНІ БАР'ЄРИ У МІЖСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ У СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ. Publishing House «UKRLOGOS Group», 42–46.
8. Trends in the Development of Science in the Modern World: Proceedings of the XXXIII International Scientific and Practical Conference, Graz, Austria, August 23–26, 2022 // Мотивація навчальної діяльності здобувачів вищої

освіти як провідний чинник підготовки фахівців // Т. О. Лещенко, О. М. Шевченко

9. Руденко М. В. Проблеми дистанційного навчання для закладів професійної (професійно-технічної) освіти під час війни в Україні / М. В. Руденко, І. Є. Ващук // Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України : зб. матер. V Міжнародної конференції, 17 листопада 2022 р. / Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. – Київ : КОМПРИНТ, 2023. – С. 297 – 301. – (До 20-річчя з дня створення кафедри професійної освіти КНУБА).

10. Гнатюк, Ольга Владиславівна (2021) Дистанційне навчання: проблеми, пошуки, виклики Актуальні проблеми психологічної протидії негативним інформаційним впливам на особистість в умовах сучасних викликів. стор. 16-23.

11. Освітній процес у вищих навчальних закладах України в умовах війни: виклики, правила, перспективи / Хмель-Дунай Г. М. // Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи, 4 березня – 14 квітня 2024 року.

12. Филипська, В. І. Групова форма комунікації в системі дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО / Віта Іванівна Филипська, Ірина Леонідівна Кравець // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 29 берез. 2024 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. правових наук України. – Вінниця : ХНУВС, 2024. – С. 74-76.

13. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України В. М. Прибилова // № 4 (2013): Проблеми сучасної освіти Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

14. Хіда Яхья. Інтернет-спілкування та його особливості/Яхья Хіда, ДВ Рязанцева//Наукова ініціатива іноземних студентів та аспірантів у світі

інтеграції освіти і науки України у міжнародний освітній простір: зб. наук. ст. за матеріалами XI Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищ. освіти та молодих вчених, 15 лют. 2024 р./Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т.—Харків, 2024.—С. 44–46.

15. Гаврилюк, О.П. 2023. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЧИННИК КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ І СОЦІАЛІЗАЦІЇ. Культурологічний альманах. 2 (Вер 2023), 225–231.

16. ЧЕРНЕНКО, А. В.. ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ. Теорія та методика навчання та виховання, [S.l.], п. 46, р. 166-178, aug. 2019. ISSN 2312-8046.

Доступно

за

адресою:

<<http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/methodics/article/view/2538>>.

17. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса, Том 1, № 13 (2021) // Соціальні мережі як зброя та інструмент впливу в умовах інформаційної війни / Ю. В. Бойко

18. Наказ МОН №466 від 25.04.2013 року «Про затвердження Положення про дистанційне навчання

19. О. Г. Глушук (O. G. Glushchuk) Культура спілкування в нових реаліях інформаційно-комунікаційного середовища // Вісник ХДАК. Випуск 55. 2019

20. «International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 12, № 4, 2021 ДО ПИТАННЯ ПРО НЕТИКЕТ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ С. В. ЦИМБАЛ

21. ГОРБАЧ, Н. В., & ЖАЛКО, Т. Й. (2023). ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІВ. АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ. СЕРІЯ «ГУМАНІТАРНІ НАУКИ», (1), 16-22.

22. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. Випуск 13 (58). 2021. // І. Андрійчук ПСИХОЛОГІЧНІ

ЧИННИКИ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ІНТЕРНЕТ ПРОСТОРІ

23. Рожак О. Мовні феномени інтернет-спілкування / Ореста Рожак // Мовний простір сучасного світу : тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Київ, 26 травня 2023 р.) / [орг. комітет: Куранова С. І. (голова) та ін.] ; Національний університет "Києво-Могилянська академія", Кафедра загального і слов'янського мовознавства [та ін.]. - Київ : НаУКМА, 2023. - С. 175-178.
24. МОВНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАЦІЇ В ІНТЕРНЕТ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ С. М. Глазова, В. М. Ліпич, І. Ф. Горбенко Вісник науки та освіти, 2023
25. ШЕСТАКОВА, С. О. "НІКОНІМИ ЯК ОСОБЛИВА КАТЕГОРІЯ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ." Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки 281 (2018): 13-13.
26. Логвиненко, М.І. Проблеми захисту об'єктів авторського права в мережі інтернет [Текст] / М.І. Логвиненко, І.В. Каріх, А.В. Диковець // Правові горизонти. – 2019. – Вип. 15 (28). – С. 21-25
27. ЗАКОН УКРАЇНИ “Про авторське право і суміжні права”
28. Тарасенко, Леонід. "Авторське право у цифрову епоху: основні тенденції і зміни." Вісник Львівського університету. Серія юридична (2022): 61-72.
29. Куц, Д., Іванов, А. (2018). ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ Й ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНТЕРНЕТІ. Молодий вчений, 5 (57), 616-619. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
30. Стаття 418 Цивільного кодексу України
31. Смикало К. Авторське право у цифровому мистецтві / К. Смикало, О. Ковалюк // Актуальні проблеми сучасного дизайну : збірник матеріалів IV

Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 квітня 2022 року.
– В 2-х т. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2022. – С. 293-295.

32. Ізбаш, О. О. Інтелектуальна власність у цифровому просторі.

Інформація і право, 2021, 3 (38). С. 82-89.

33. ОНИЩУК, Михайло; ТАТАРІНОВА, Лариса. Авторське право: боротьба з піратством і плагіатом у цифрову добу:(морально-психологічний аспект). Вісник Книжкової палати, 2023, 10: 9-19.

34. Рассохіна, А. М., Одінцова, О. О., & Черняк, Г. М. (2023). ДОТРИМАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ТА У КРАЇНАХ ЄВРОПИ. ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК, с.31-35.

35. Стаття 42 Закону України “Про освіту”

36. Годлевська, Д. О., Н. В. Леонова. "АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ." ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА (2022): 61.

37. Харчук, Лілія. "Мережевий мовленнєвий етикет в умовах сучасної комунікації." Інформація, комунікація, суспільство 2020,(9) (2020): 128-129.

38. Рабош, А. М. "ДИНАМІКА МОВНОГО ЕТИКЕТУ В ОНЛАЙНОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ." Збірник тез доповідей Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції, 20 травня 2022 року, м. Ніжин, Арватівські читання–2022, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

39. Бенькевич, Г. (2023). ЛЮДИНА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ: ДРУЖБА, ЛЮБОВ ТА ДОБРО У МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКАХ. Grail of Science, (30), 256-259.

40. Дацишин, Х. (2021). Сучасний заголовок новин в українських інтернет-ЗМІ: між клікбейтом та інформативністю. Вісник національного університету «Львівська політехніка, (2), 2.

41. Нуралієва, Л. М., Сиволоцька, Л. М., & Наливайко, О. О. КОНЦЕПЦІЯ НАБУТТЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ОЧНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ. Головний редактор, 32.
42. Ларіна, Тетяна Олексіївна. "Соціальна підтримка як засіб керування комунікативними ризиками особистості в ситуації дотримання правил карантину COVID-19." (2020): 74-77.
43. Сінельнікова, М. В. "СУЧАСНЕ ХЕЙТЕРСТВО ЯК ПРОДУКТ РЕСЕНТИМЕНТУ." Національний університет «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ» АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ Наукове фахове видання Випуск 39 (2022): с.61 - 64
44. Harper, Douglas. "troll". Online Etymology Dictionary
45. Дяченко, Н., & Войналович, А. (2023). Тролінг і його комунікативний потенціал. Філологічний часопис, (1), 46-55.
46. Міхеєва, О., & Корнієнко, М. (2018). Кібербулінг як соціально-педагогічна проблема. Молодий вчений, (11 (63)), 247-251.
47. Порядок організації освітнього процесу за допомогою дистанційних технологій в Харківській державній академії культури // Офіційний сайт ХДАК. 2023. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/poryadok/poryadok/poop_1_2023.pdf
48. КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ХНАДУ // Офіційний сайт ХНАДУ. URL: https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_LITO/koncepcia_rozvutky_dist_navch.pdf
49. Дистанційна освіта // Офіційний сайт НТУ “ХПІ”. URL: <https://www.kpi.kharkov.ua/ukr/osvita/distantsijna-osvita/>
50. Кравець, В.І. (2020). Інформаційний проєкт «Конструювання досвіду педагогічної культури спілкування». Криворізький державний педагогічний університет. с.3

51. Kamyshna, I., Pavlovych, L. (2020). Professional and pedagogical communication. *Sciences of Europe*. 57, pp. 43–45.
52. Kozak, Alla, and Valentyna Malyk. "Students communicative culture in international communication: pedagogical aspect." *Scientific Journal of Polonia University* 50.1 (2022): 76-86.
53. Адамія, З. К., Онкович, А. Д., & Онкович, Г. В. (2020). Вебінар як різновид публічного виступу. І-66 Інновації та традиції у мовній підготовці студентів: матеріали, 7. // Інновації та традиції у мовній підготовці студентів: матеріали міжнародного науково-практичного семінару / Харківський національний університет будівництва та архітектури, – Харків, 2020.
54. Свяцький В.В., Скрипнік О.В. Вебінар як складова дистанційної освіти // *Dny vědy. Materiály XI mezinárodní vědecko-praktická konference*. 27 března – 05 dubna 2015. – Praha: Publishing House «Education and science» s.r.o., 2015. – Dil. 18. Matematika. Fyzika. Moderní informační technologie. – S. 71-74.
55. Федорова, В. О. (2021). Вебінар як ефективний засіб засвоєння теоретичного матеріалу при дистанційному навчанні. // Харківський національний автомобільно-дорожній університет. Матеріали науково-методичної Інтернет-конференції «Вища освіта за новими стандартами: виклики у контексті діджиталізації та інтеграції в міжнародний освітній простір» (25 березня 2021 р.). Харків, 2021.
56. 10 Proven Steps To Create And Host Engaging Free Webinars [онлайн-ресурс]: <https://uteach.io/articles/tips-and-tricks-about-free-webinars>
57. Як провести вебінар: інструкція для новачків [онлайн-ресурс]: <https://sendpulse.ua/blog/how-to-create-and-host-a-webinar>
58. Як правильно організувати та провести вебінар | 37 кроків!! [онлайн-ресурс]: <https://kwiga.com/ua/blog/yak-pravilno-organizuvati-ta-provesti-vebinar-37-kroki>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиці

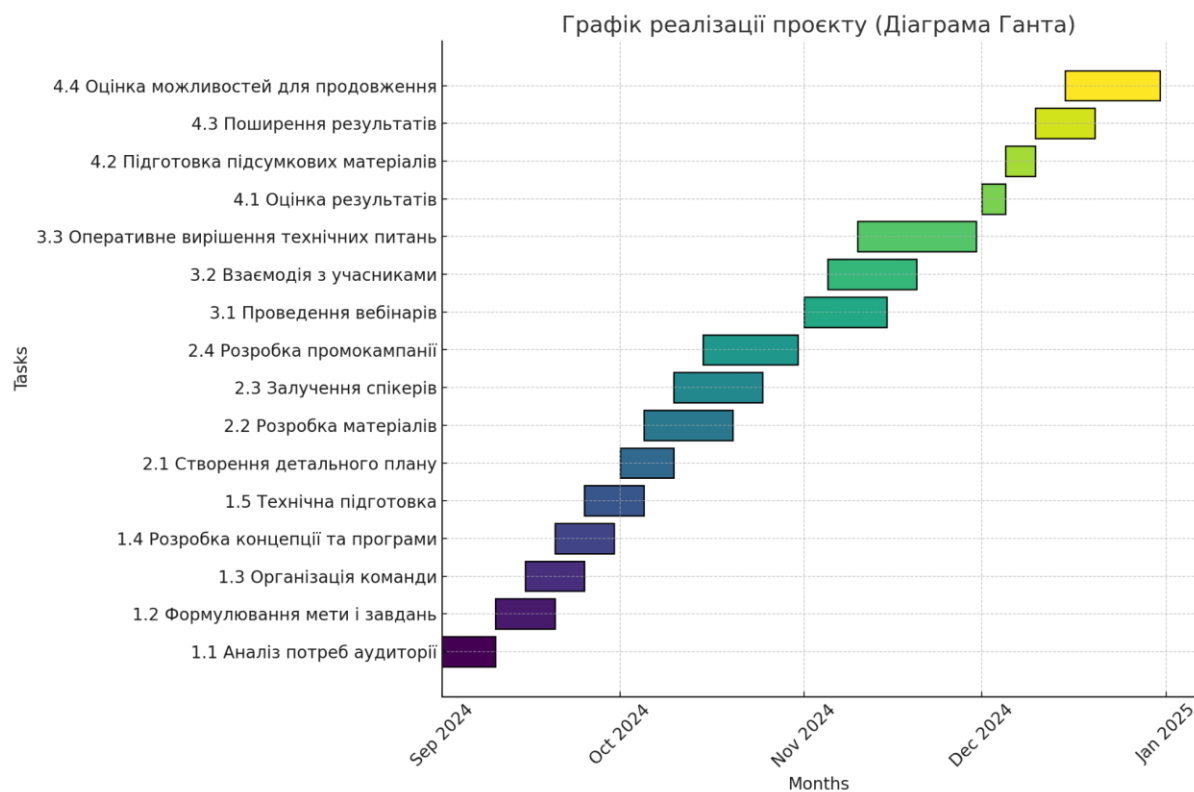

Рис. А.1 Діаграма Ганта до проєкту “Серія вебінарів на тему “Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання”